

**II. ULUSLARARASI İSLAM TİCARET HUKUKU KONGRESİ
“GÜNÜMÜZDEKİ MESELELER”**

Editör

Prof.Dr. Mehmet Bayyigit

Yayın Koordinatörü

Lokman Koyuncuoğlu

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Mehmet Bayyigit

Prof. Dr. Ramazan Altıntaş

Prof. Dr. Ahmet Yaman

Yrd.Doç.Dr. Necmettin Güney

Dr. Hüseyin Çiftçi

Ali Deresoy

Lokman Koyuncuoğlu

www.islamticarethukuku.org

Dizgi

M.Sinan Ünalı

Baskı

Servet Ofset Ltd.Şti.

Matbaacılar Sit.Yayın Cd.9.Blok No:50

Karatay/KONYA Tel:0332 342 02 32

ISBN

978-605-66970-0-5

**KTO Karatay Üniversitesi Yayınları
KONYA, Aralık 2016**

ONUR KURULU

Prof. Dr. Hayreddin KARAMAN

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER

Prof. Dr. Bayram SADE

Selçuk ÖZTÜRK

KONGRE GENEL SEKRETERLİĞİ

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Prof. Dr. Ahmet YAMAN

BİLİM KURULU

Prof.Dr. Abdüssettar EBU ĞUDDE

Prof.Dr. Ahmet YAMAN

Prof.Dr. Ali BARDAKOĞLU

Prof.Dr. Ali KARADÂĞÎ

Prof.Dr. Faruk BEŞER

Prof.Dr. Hamdi DÖNDÜREN

Prof.Dr. Mehmet BAYYİĞİT

Prof.Dr. Muhammed Naim YASİN

Prof.Dr. Necdet ŞENSOY

Prof.Dr. Orhan ÇEKER

Prof.Dr. Ramazan ALTINTAŞ

Prof.Dr. Salih TUĞ

Prof.Dr. Servet BAYINDIR

Şeyh Abdullah Süleyman El MENÎ'

Prof.Dr. Yusuf Ziya KAVAKÇI

Prof.Dr. Muhammed Mustafa ZUHAYLİ

Doç.Dr. Said BUHRAVA

YÜRÜTME KURULU

Yrd. Doç. Dr. Necmeddin GÜNEY

Dr. Hüseyin ÇİFTÇİ

Ali DERESoy

Lokman KOYUNCUOĞLU

Ahmet ÇELİK

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT <i>Kongre Genel Sekreteri</i>	3
Selçuk ÖZTÜRK <i>Konya Ticaret Odası Başkanı</i>	7
Prof. Dr. Bayram SADE KTO <i>Karatay Üniversitesi Rektörü</i>	10
Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER <i>Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörü</i>	11
Prof. Dr. Ali Muhyiddin el-KARADÂĞÎ <i>Dünya Müslüman Alimler Birliği Gn. Skr.</i>	16
Mehmet ŞİMŞEK <i>Başbakan Yardımcısı</i>	19

AÇILIŞ KONFERANSI

Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN <i>Ticaret ve Faiz</i>	21
--	----

I. OTURUM

YENİ TİCARİ UYGULAMALAR

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU (Oturum Başkanı)

<i>Türk ve İslam Hukukunda Network Marketing (Ağ Pazarlama)</i>	35
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman SAVAŞ	
<i>Müzakere</i> Dr. Sultan HAŞİMİ.....	75
<i>Günümüzdeki "Üretim-Ortaklık" Uygulamalarının Fikhî Açından Değerlendirilmesi</i>	89
Doç. Dr. Soner DUMAN	
<i>Kira Akdi ve Çağımızda Yeni Kiralama Teknikleri</i>	113
Prof. Dr. Muhammed Mustafa ZÜHAYLİ	
<i>Müzakere</i> Dr. Mansur Ali Muhammed KUDAT	172
<i>Fransız Hukukunda Kanuni İntifa Hakkı ve İngiliz Hukukunda Adli Mülkiyet ve Kanuni Mülkiyet</i>	265
Prof. Dr. Ali Muhyiddin KARADÂĞÎ	
<i>Müzakere</i> Prof. Dr. Kemal HATTAB.....	310
<i>Outsourcing İşlemleri (Haram Faaliyetlerde Bulunan İş Yerlerine Dışarıdan Ürün ve Hizmet Satımı)</i>	323
Prof. Dr. Kaşif Hamdi OKUR	
<i>Müzakere</i> Prof. Dr. Saffet KÖSE	340

II. OTURUM

ZEKAT

Prof. Dr. Faruk Beşer (Oturum Başkanı)

<i>Ticaret Mallarının Zekâtı</i>	357
Yrd. Doç. Dr. Emrullah DUMLU	
<i>Müzakere Prof. Dr. Raif PARLAKKAYA</i>	409
<i>Vergi-Zekât İlişkisi ve Gıda Bankacılığı Kapsamında Yapılan Bağışların Zekât Mükellefi Açısından Fikhî Değerlendirmesi</i>	423
Prof. Dr. Rahmi YARAN	
<i>Müzakere Prof. Dr. Yunus Vehbi YAVUZ</i>	431
<i>Borcun Zekâtı</i>	437
Dr. Abdusettâr EBU GUDDE	
<i>Müzakere Dr. Muzammil H. SIDDIQI</i>	469
<i>Günümüz İslâm Ülkelerinde Zekât Uygulamaları</i>	485
Prof. Dr. Recep CİCİ	
<i>Müzakere Prof. Dr. Necdet ŞENSOY</i>	519

III. OTURUM

FAİZ

Prof. Dr. Salih TUĞ (Oturum Başkanı)

<i>İslâm Hukukuna Göre Banka Kartı, Kredi Kartı ve Pos Cihazı Kullanımı</i>	535
Prof. Dr. Hamdi DÖNDÜREN	
<i>Müzakere Dr. Yahya Hayrî ABDURRAHMAN</i>	552
<i>Altın Madenin Özellikleri Ve Altınla İlgili Şer'î Hükümler</i>	559
eş-Şeyh Abdullâh b. Süleymân el-MENÎ'	
<i>Müzakere Prof. Dr. Muhammed Na'im YÂSİN</i>	611
<i>Günümüz Konut Finansman Teknikleri</i>	661
Doç. Dr. Süleyman KAYA	
<i>Müzakere Dr. Hüseyin KAYAPINAR</i>	676

Borç Yapılandırma (Erken Ödeme ve Öteleme) 681
Prof. Dr. Bilal AYBAKAN

Müzakere Prof. Dr. H. Mehmet GÜNAY 697

IV. OTURUM

BORSA

Prof. Dr. Yusuf Ziya ZAVAKÇI (*Oturum Başkanı*)

Hisse Senetleriyle Yapılan İşlemlerle İlgili Şer'î Meseleler 717
Dr. Abdulazeem ABOZAİD

Müzakere Prof. Dr. Mahmûd el -HÂLİDÎ 817

Sukuk Uygulamaları Ve Fikhî Tahlili 831
Prof. Dr. Servet BAYINDIR

Müzakere Dr. Munawar IQBAL 855

Çağdaş Uygulamada Banka Teverruku (Eleştirel Bir Çalışma) 898
Doç. Dr. Saîd BÛHRÂVA

Müzakere Dr. Abdülbârî MEŞ'AL 928

Döviz Vadeli ve Emtia Vadeli İşlem Sözleşmeleri 977
Yrd. Doç. Dr. Abdullah DURMUŞ

Müzakere Prof. Dr. Cengiz KALLEK 991

V. OTURUM

SİGORTA

Prof. Dr. Sabri ORMAN (*Oturum Başkanı*)

İslam Hukukunun İlkeleri Açısından Alacak (Kredi) Sigortası 1011
Prof. Dr. Hasan HACAK

Müzakere Prof. Dr. Halit ÇALIŞ 1039

Bitkisel Ürün, Hayvan, Kaza/Hasar ve Hayat Sigortaları; Bireysel Emeklilik Sistemi 1043
Yrd. Doç. Dr. İbrahim PAÇACI

Müzakere Prof. Dr. Faruk BEŞER 1075

Alternatif Sigorta Modelleri Tekâful/ Mütüel (Kooperatif Sigortacılığı) Örneği 1081
Prof. Dr. Orhan ÇEKER

Müzakere Prof. Dr. Ferhat KOCA 1088

KAPANIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Yusuf Ziya KAVAKÇI 1107

Prof. Dr. Faruk BEŞER 1108

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU 1109

Prof. Dr. Sabri ORMAN 1111

Dr. Yahya ABDURRAHMAN 1112

Prof. Dr. Bilal AYBAKAN 1113

Prof. Dr. Ali BARDAKOĞLU 1114

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT 1115

SONUÇ BİLDİRGELERİ (Türkçe – Arapça – İngilizce)

Yeni Ticari Uygulamalar 1117

Zekat 1135

Faiz 1145

Borsa 1157

Sigorta 1165

Diriliş Deklerasyonu 1173

Özgeçmişler 1179

BİTKİSEL ÜRÜN, HAYVAN, KAZA/HASAR VE HAYAT SİGORTALARI; BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

Yrd. Doç. Dr. İbrahim PAÇACI*

GİRİŞ

Bir şeyin veya bir kimsenin herhangi bir yönden ileride karşılaşılabileceği zararı gidermek için önceden ödenen prim karşılığında bu işle uğraşan kuruluşla yapılan iki taraflı bağlantı sözleşmesine ve bu tür sözleşmeleri yapan şirkete *sigorta* denir¹.

Türk Ticaret Kanununda sigorta, *sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşme* olarak tanımlanmıştır².

Tarih boyunca insan, güven içinde hayatını sürdürebilmek amacıyla başına gelebilecek risklere karşı tedbir almaya çalışmıştır. Bu tehlikelere karşı öncelikli olarak ferdi tasarruflarla tedbir alınmaya çalışılmışsa da, tek başına karşı konulamayacak olan ve ağır malî sonuçlar doğuran büyük riskler karşısında yardımlaşma grupları oluşturulmuştur.

Dünyada sigortacılığa benzer ilk uygulamaların tarihçesi, MÖ 4500 yılına kadar götürülebilir. Prim esaslı sigortacılığa ise, milattan sonra 1250 yılları civarında rastlanmaktadır. Fakat bugünkü anlamda sigorta, ancak 14. yüzyılda görülmektedir. Bu dönemdeki ticarî gelişmelerle birlikte, deniz ticaretinde ileri olan İtalya'da deniz sigortası ortaya çıkmıştır. Bundan sonra sigortacılık tüm Avrupa'da gelişmeye başlamıştır. 17. yüzyılda yangın ve hayat sigortacılığı, 19. yüzyılda kaza ve kasko sigortası uygulaması başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında sigorta şirketleri, her türlü sigorta ihtiyacına cevap verebilecek şekilde örgütlenmelerini tamamlamıştır.³

İşleyiş sistemi bakımından sigortalar; genel olarak sosyal sigortalar ve özel sigortalar kısımlarına ayrılır. Özel sigortalar da, karşılıklı ve ticarî sigortalar olmak üzere ikiye ayrılır.⁴ Ticari sigortalar ise, ülkemiz sigorta hukukunun en önemli kaynaklarından olan Türk Ticaret Kanununda, zarar sigortası ve can sigortası kısımlarına; zarar sigortası da, mal sigortası ve sorumluluk sigortası; can sigortası ise hayat sigortası, kaza sigortası ile

* Aksaray Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi

hastalık ve sağlık sigortası kısımlarına ayrılmaktadır⁵. Devlet Bakanlığının 2007/1 sayılı “Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ”inde ise, ticari sigortalar “hayat dışı grubu” ve “hayat grubu” branşlarına ayrılmaktadır.

Sigorta, yakın zamanlarda ortaya çıkan bir akit olduğu için, bu konuda fıkıh kaynaklarımızda bir açıklama bulunmamaktadır. Sigortanın kurumsallaşıp dünyada yaygınlaşması ve sigortaya duyulan ihtiyacın artması sebebiyle, çağdaş araştırmacılar sigorta konusunu incelemeye başlamış ve dinî hükmünü açıklamaya çalışmışlardır. Bu konu, pek çok çalışmada ele alınmış ve bilimsel toplantıda tartışılmıştır. Fakat sigorta konusunda tartışmalar devam etmekte ve devam edeceği de görülmektedir. Her çalışmanın, her toplantının problemin çözümüne katkı sağlayacağına inanıyorum. Ben de bu çalışmalara, bir tebliğ çerçevesinde küçük bir katkıda bulunmak amacıyla görüşlerimi arz edeceğim. Bu tebliğde, ticari sigorta çeşitlerinden “bitkisel ürün ve hayvan”, “kaza/hasar” ve “hayat” sigortaları ile “bireysel emeklilik sistemi”ni ele almaya çalışacağım. Tebliğde önce İslâm bilginlerinin genel olarak sigorta konusundaki görüşleri sunacak, sonra tebliğ konusunu oluşturan sigorta branşlarının işleyiş sistemini mevzuat çerçevesinde ele alacak ve bir değerlendirme yaparak çözüm getirmeye çalışacağım. Bu mütevazî çalışmamla bir katkı sağlayabilirsem ne mutlu!..

İSLÂM BİLGİNLERİNİN SİGORTA KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Sigorta, fikhın oluşum ve tedvin dönemlerinde İslâm bilginleri tarafından bilinmeyen, daha yakın zamanlarda kurumsallaşıp yaygınlaşan bir akittir. Bu nedenle sigorta konusunda fıkıh kaynaklarımızda bir açıklama bulunmamaktadır. Bu konuda ilk defa görüş beyan eden, İbn Âbidîn (ö. 1252/1836)'dir. O sigorta konusunu, “Kitabu'l-Cihâd” bölümünün “Müste'men” başlığı altında *sûkure* adıyla ele almış ve sigorta sözleşmesinin fasit bir akit olduğunu, caiz olmadığını belirtmiş, fakat gayrimüslim ülkede gayrimüslimlere ait şirketlerden sigorta tazminatı alınabileceğini söylemiştir⁶. İbn Âbidîn'den sonra bir iki İslâm bilginini dışarıda bırakırsak, yakın zamanlara kadar sigorta konu edilmemiştir. Fakat sigortanın kurumsallaşıp dünyada yaygınlaşması ve sigortaya duyulan ihtiyacın artması sebebiyle, çağdaş araştırmacılar sigorta konusunu ele almaya başlamış ve dinî hükmünü açıklamaya çalışmışlardır. Sigortayı konu edinen İslâm bilginleri, sosyal sigortalar ve karşılıklı sigortanın caiz olduğunda görüş birliği etmekle birlikte, ticarî sigortanın hükmü konusunda farklı görüşler ortaya koşmuşlardır. Ticarî sigortanın hükmü konusundaki bu görüşler üç grupta toplanabilir:

Bütün Çeşitleriyle Caiz Değildir

Bu görüş sahiplerine göre, ticarî sigortanın her çeşidi caiz değildir. Zira onlara göre, ticarî sigortada garâr ve cehalet bulunmakta, bu işlem kumar veya müşterek bahse benzemekte, faiz içermektedir. Ayrıca sigorta haksız tazmindir. Sigorta akdi, güvence gibi objektif olmayan bir şeyin satışınıdır. Sigorta ve özellikle hayat sigortasında kadere meydan okuma vardır. İslâm'ın yasakladığı bu unsurları taşıyan sigortanın da haram

olması gerekir. Dolayısıyla sigortacının prim, sigortalının da tazminat alması caiz değildir.

Çağdaş İslâm bilginlerinden Eski Mısır Müftüsü Muhammed Necîb el-Mutî, Muhammed Behî el-Mutî, Arif Cüveycatî, Abdülkerim Zeydân, Yusuf el-Karadavî, Muhammed Emin ed-Darîr, Vehbe ez-Zuhaylî bu görüştedir. Suudi Arabistan İlmî Araştırmalar ve Fetvâ Dâimî Heyeti de bu görüşü kabul etmiştir. Ayrıca İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi, 28 Aralık 1985 tarihinde Cidde'de yapılan 2. dönem toplantısında; İslâm Dünyası Birliği bünyesinde bulunan İslâm Fıkıh Akademisi, 14 Şaban 1398 tarihinde Mekke'de yapılan 1. dönem toplantısında ticari sigortaların caiz olmadığını kabul etmiştir.⁷ Ülkemizin yetiştirdiği seçkin bilginlerden Hayrettin Karaman da, kendisine ait internet sitesinde sorulan sorulara verdiği cevaplarda, sigortanın caiz olmadığını belirtmiştir.⁸ Fakat "Helaller ve Haramlar" adlı kitabında, kaza/hasar sigortalarının caiz olduğunu, hayat sigortasının ise caiz olmadığını ifade etmiştir.⁹

Bir Kısmı Caizdir

Bu görüşe sahip İslâm bilginleri, işleyiş ve konusuna göre sigortanın bir kısmını caiz kabul ederken, diğer kısmının helal olmadığını söylemişlerdir. Bunlara göre hayat sigortası caiz değildir; bunun dışında kalan mal ve eşya sigortası ise esas itibarıyla caizdir. Çünkü eşya sigortalarında amaç zararın telafisidir; hâlbuki hayat sigortasında amaç para kazanmaktır. Bu ise faizdir. Eşya sigortasıyla ilgili hüküm böyle olmakla birlikte dinen hoş değildir. Bunun yanında faiz esasına dayanan sigortalar da caiz değildir. Bir kısım İslâm bilgini ise, zorunlu sigortaların, caiz olduğu, bunun dışındakilerin ise caiz olmadığı kanaatindedir.

Muhammed Ebû Zehra, Ezher Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlarından Muhammed Medenî, Tâhâ es-Senûsî, İsâ Abduh, ve Ahmet Şerbâsî bu görüştedir. 25-29 Eylül 1996 tarihinde Konya'da gerçekleştirilen I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi'nde de, "Prensip olarak sigortanın caiz ve gerekli olduğu"; fakat "mevcut haliyle, hayat sigortası uygulamasının garâr, kumar, faiz gibi akdi batıl kılan unsurlar taşıdığı ve bu sebeple caiz görülemeyeceği" kabul edilmiştir. Hayrettin Karaman ve Nihat Dalgın da, hayat sigortasının caiz olmadığı, kaza/hasar sigortalarının ise caiz olduğu görüşündedir. Hamdi Döndüren ise, zorunlu sigortanın caiz olduğu, bunun dışındakilerin caiz olmadığı kanaatindedir. Ayrıca o, İslâm hükümleri uygulanmayan bir ülkede gayrimüslimlerin veya irtidat ehlinin kurduğu şirketten sigorta tazminatının alınmasında sakınca olmadığını belirtmiştir.¹⁰ Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, sigorta konusunda iki karar almıştır. Bunlardan 17/09/1997 tarih ve 174 sayılı kararında, zorunlu sigortaların zaruret sebebiyle caiz olduğu, zorunlu olmayanların ise helal olmadığını kabul etmiştir.

Bazı Şartlarla Bütün Çeşitleri Caizdir

Bu görüş sahiplerine göre, faiz karışmaması ve genel ahlaka aykırı olmaması şartıyla sigortanın bütün çeşitleri caizdir. Çünkü akitlerde asıl olan, yasaklayıcı bir nass

bulunmadığında helal olmasıdır ve sigortayı yasaklayan kesin bir nass bulunmamaktadır. Diğer taraftan sigorta, toplum yararına olan ve temeli yardımlaşmaya dayanan bir akittir.

Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, Muhammed Yûsuf Mûsâ, Abdurrahman Îsâ, Ahmed Tâhâ es-Senûsî, Ali el-Hafîf, Abdülvehhâb Hallâf, Subhi Sâlih, Muhammed el-Belhî bu görüştedir. Ülkemiz İslâm bilginlerinden Faruk Beşer, Ali Bardakoğlu, Orhan Çeker ve Fahri Demir de bu görüşü desteklemektedir.¹¹ Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu da, 07/04/2005 tarih ve 64 sayılı kararında, “a) Genel olarak, sosyal sigortalar, karşılıklı sigortalar ve ticarî sigortaların caiz olduğunu, b) Kâr payı esasına dayalı çalışan birikimli hayat sigortası ile bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sisteminin ise, yatırılan primlerin, dinen helâl olan alanlarda değerlendirilmesi durumunda caiz olduğunu, c) Konusu din tarafından yasaklanmış olan sigortanın caiz olmadığını” kabul etmiştir.

Bugünkü anlamda sigorta, asr-ı saadet ve hulefâ-i râşidîn döneminde bulunmayan, yakın zamanlarda ortaya çıkan akitlerdendir. Bu sebeple hakkında direkt olarak bir nass veya rivayet bulunmamaktadır. Fakat İslâm dini, yeni gelişmeler karşısında ortaya çıkan durum ve şartlara cevap verebilecek özelliğe sahiptir. Hz. Peygamber (s.a.s.)’in dâr-ı bekâyâ göçünden sonra ortaya çıkan akitler, İslâm hukukunun esaslarına muhalif bir unsur barındırmıyor; akdin tarafları, konusu ve irade beyanı gibi aranan bütün unsur ve şartları taşıyorsa sahihtir.

Sigorta konusunda da durum böyledir; dinin maksatları doğrultusunda ve nassların genel ilkeleri ışığında değerlendirilerek sigortanın hükmü ortaya konabilir. Bu itibarla, tebliğimizin konusunu teşkil eden, “bitkisel ürün ve hayvan”, “kaza/hasar” ve “hayat” sigortaları ile “bireysel emeklilik sistemi”, öncelikle işleyiş sistemi mevzuat çerçevesinde ele alınacak; daha sonra akitlerde aranan unsur ve şartlar, dinin maksat ve genel ilkeleri doğrultusunda değerlendirme yapılarak çözüm getirmeye çalışılacaktır.

BİTKİSEL ÜRÜN VE HAYVAN SİGORTALARI

Bitkisel Ürün ve Hayvan Sigortalarının Mahiyeti ve Uygulanışı

Ülkemizde bitkisel ürünler ve hayvanlar, 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu çerçevesinde, “Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sistemi”yle teminat altına alınmaktadır. Devlet destekli tarım sigortalarının amacı; doğal afet ve hastalıkların, tarım ve hayvancılıkta neden olduğu zararları, *ticaret ve kâr amacı olmadan*, sigorta prensipleri çerçevesinde -kısmen de olsa- karşılayıp üreticileri, uzun vadede gelir istikrarına kavuşturarak, üretimde devamlılığı sağlamak; bunun yanında doğal afet ve hastalık risklerinden dolayı oluşabilecek, belirsiz kamu bütçe yükünü, planlı ve öngörülebilir hale getirmektir¹².

Son yıllarda meydana gelen küresel iklim değişikliği ve çarpık yapılaşma sebebiyle doğal afetlerin sayısı ve şiddetinde önemli artışlar olmuştur. Bunun sonucu olarak da, tarım sektöründe büyük kayıplar meydana gelmektedir. Nitekim 2004 yılının ilk altı

ayında ülkemizde, don, sel, kuraklık ve doludan etkilenen tarım ürünleri zararının 1,9 katrilyon TL. civarında olduğu tahmin edilmektedir. Tarımsal teknolojide meydana gelen gelişmeler, doğal risklerin etkilerini azaltmadığı gibi, yasalarla yapılan yardımlar da yetersizdir. Bu da, tarım sektörünü ve üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan, yapılan yardımlar ve ertelenen çiftçi borçları her yıl devlete büyük yük getirmektedir. Bu sebeple doğal afet ve hastalıkların tarım ve hayvancılıkta meydana gelen zararları telafi etmek ve bütçe yükünü hafifletmek amacıyla devlet destekli tarım sigortaları sistemi kurulmuştur.¹³

Üreticilerin riskler karşısında mağduriyetlerinin giderilmesi ve risklere karşı çözüm üretilebilmesi için, havuz modeli örnek alınmıştır. Kanun kapsamındaki risklerin teminat altına alınması, hasarların tespit edilmesi, tazminat ödemelerinin yapılması ve hizmetlerin yürütülebilmesi amacıyla *Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM)* kurulmuştur. Havuz Yönetim Kurulu; Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından ikişer, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve havuzun işletici şirketinden birer üye olmak üzere toplam yedi üyeden oluşmaktadır. Havuzun kaynaklarını; a) Sigorta şirketlerinin devrettiği primler, b) Devlet tarafından sağlanan prim desteği, c) Toplanan kaynakların yatırım gelirleri, ç) Alınan krediler, d) Genel bütçeden alınacak katkılar, e) Diğer gelirler oluşturmaktadır. Havuzun giderleri ise, a) Tarım sigortalarına ilişkin tazminat ödemeleri, b) Havuzun yönetimi ve işleyişi için gerekli olan masraflar, c) Reasürans, sermaye ve benzeri piyasalardan sağlanacak korumaya ilişkin ödemeler, ç) Sigorta şirketlerine ödenecek komisyonlar, d) Bilgilendirme ve tanıtım kampanyalarına ilişkin ödemeler, e) Risk inceleme ve hasar tespit işlemlerine ilişkin ödemeler, f) Alınan kredilerin anapara ve faiz geri ödemeleri, g) Havuz işleticisi şirkete ödenecek işletme bedeli, ğ) Kanun ve bu yönetmeliğin amacı doğrultusunda yapılacak diğer ödemelerden oluşmaktadır. Havuzun gelirlerinin yatırıma dönüştürülmesi hükme bağlanmakla birlikte, nasıl ve hangi alanlarda yatırım yapılacağı konusunda amir bir hüküm bulunmamaktadır. Tarım Sigortaları Havuzu sisteminde, üreticiler tarafından ödenmesi gereken sigorta priminin bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca olağanüstü hallerde ve beklenenden fazla hasar olması durumunda; **gerektiğinde** ihtiyaç duyulan ilave ödenek miktarı, Devlet tarafından Havuz'a aktararak hasarlar tazmin edilebilmektedir.¹⁴

Sigorta kapsamına alınacak bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanları için kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza ve zararlılar ile hayvan hastalıklarının neden olacağı zararlar ve/veya tarım sektörü bakımından önemli görülecek diğer risklere ilişkin teminatlar Havuz Yönetim Kurulunun teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenmektedir. Bu bağlamda, a) bitkisel ürün sigortaları, b) hayvan hayat sigortaları, c) kümes hayvanları hayat sigortası, d) sera sigortaları ve e) su ürünleri sigortaları yapılabilmektedir.¹⁵

Devlet destekli tarım sigortaları, gönüllülük ve kayıtlılık esasına göre çalışmaktadır. Tarım Sigortası yaptırmak isteyen üretici, tarım sigortası branşında ruhsatı bulunan

işletici şirket ortağı sigorta şirketleri veya acenteleri aracılığıyla uygulamadan faydalanabilir. Çiftçi veya üreticilerin, tarım sigortasındaki prim desteğinden yararlanabilmesi ve hasar meydana geldiğinde de, hasar tazminatı alabilmesi için; Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS), Veteriner Bilgi Sistemi (TÜRKVET), Örtü Altı Kayıt Sistemi (ÖKS), Su Ürünleri Kayıt Sistemi (SKS), Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS) ve benzeri sistemlere kayıt yaptırmaları ve bu kaydını, her yıl ve doğru bir şekilde güncellemesi gerekmektedir.¹⁶

Tarım Sigortaları Havuzu ve İşletici Şirket, sigortacılık uygulamaları yönüyle her yıl Hazine Müsteşarlığı'na; diğer tüm işlemleri bakımından ise, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından denetlenmektedir¹⁷.

Dinî Hükümü

Güven duygusunun insanın mutlu ve huzurlu bir hayat sürdürmesinde büyük payı vardır. Canı, malı ve kutsal değerlerinin güvencede olmadığını düşünen kişi, mutlu ve huzurlu olamaz. Bu sebeple, insanın dünya ve ahiret saadetini gözeten İslâm dini, bütün hükümlerinde dini, canı, nesli, malı ve aklı korumayı amaçlamıştır¹⁸. Bunun tabii sonucu olarak da halkın canı ve malının korunması, devletin görevlerindedir.¹⁹

Devlet destekli tarım sigortaları bu bağlamda değerlendirildiğinde, halkın can ve malını korumaya yönelik bir tedbir olduğu görülmektedir. Tarım sigortaları, devlet organizasyonunda ve devlet destekli bir sigorta sistemidir. Devlet bu sigorta aracılığıyla, çiftçi ve üreticilerin doğal afet, hastalık gibi sebeplerle uğradıkları zararları karşılayarak onların mallarını korumayı hedeflemiştir. Diğer taraftan bu, gıda güvenliğini sağlayarak, halkın canını korumaya da vesile olmaktadır. Çünkü son yıllarda artan doğal afetler göz önünde bulundurulduğunda, birkaç defa doğal afet veya hastalık sebebiyle zarara uğrayan çiftçi, üretimden vazgeçebilir. Sigorta çiftçi/üreticinin uğradığı zararı karşılayıp uzun vadede gelir istikrarına kavuşturarak, üretimde devamlılığı sağlamaktadır.

Devletin, üreticinin uğradığı zararı, sosyal bir devlet olma vasfıyla karşılaması düşünülebilir. Fakat bu, bütçeye büyük bir yük getirir. İşte Tarım Sigortaları Havuzu, bu yükü hafifletmenin yanında, doğal afet ve hastalık risklerinden dolayı oluşabilecek, belirsiz kamu bütçe yükünü, planlı ve öngörülebilir hale getirmektedir. Devlet, doğal afet ve hastalık riskiyle karşı karşıya bulunan üreticilerden topladığı primleri Tarım Sigortaları Havuzu sisteminde toplamakta ve kendisi de destek vererek toplanan varlıkları yatırıma dönüştürmektedir. Risk gerçekleştiğinde de üreticilerin uğradığı zararı, belirli ölçülerde tazmin etmektedir. Zaten TARSİM, *ticaret ve kâr amacı gütmeyen*, sigorta prensipleri çerçevesinde üreticinin zararını tazmin etmeyi hedeflemektedir. Aslında üreticilerin ödedikleri primler, meydana gelen zararı karşılamaya yetmemektedir. Nitekim 2013 yılında sigortalılardan 250.314.313 TL. prim toplanmış, 410.857.897 TL. tazminat ödenmiştir; 2014 yılında 319.563.247 TL. toplanmış, 532.284.864 TL. tazminat ödenmiştir. Bu dönemde Devletin prim desteği, 2013 yılı için 276.521.012 TL., 2014 yılı için 363.972.747 TL.dir.²⁰ Bütün bu yönleriyle değerlendirildiğinde Devlet destekli tarım sigortaları, riskin paylaşımı ve devletin tarımı destek ve teşviki olarak kabul edilebilir. Bu yönüyle de tarım sigortası, mütüel/karşılıklı sigortalara benzemek-

tedir. Türk Ticaret Kanununda karşılıklı sigorta, “Birden çok kişinin birleşerek, içlerinden herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi borçlanmaları karşılıklı sigortadır. Karşılıklı sigorta faaliyeti ancak kooperatif şirket şeklinde yürütülebilir.” şeklinde tanımlanmaktadır²¹. Üstelik burada primler devletin organizesi ve ilgili kurumların denetiminde işletilmektedir.

Bütün bu değerlendirmeler sonucunda, Devlet destekli tarım sigortalarının, toplum yararına, Devlet organizesinde sosyal bir güvence sistemi olduğu ve akdi iptal veya ifsat edecek bir unsur taşımadığı için dinen caiz olduğu söylenebilir.

KAZA/HASAR SİGORTALARI

Kaza Sigortalarının Tanımı ve Uygulaması

Kaza, istem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması ve önceden bilinmeyen, planlanmayan ve gerçekleştiğinde maddi, manevi zarar meydana getiren olaylardır²². Kaza sigortaları ise, sigortalının bir kazaya bağlı olarak uğrayacağı bedeni ve maddi zararları veya bir kaza nedeniyle ödenilmesi gerekecek tazminatları karşılamak amacıyla yapılan sigortalardır²³.

Türk Ticaret Kanununda kaza sigortası, “belli bir prim karşılığında, sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici veya sürekli engellilik ya da iş göremezlik hâlleri için sigorta teminatı sağla”yan sigorta çeşidi olarak tanımlanmaktadır²⁴. Fakat bu, ferdî kaza sigortasının tanımı olup, kaza sigortalarının tüm çeşitlerini kapsamamaktadır. Ferdî kaza sigortası dışındaki kaza sigortaları, kanunumuzda, mal sigortaları içerisinde değerlendirildiği için ayrıca konu edilmemiştir.

Kaza sigortaları; uygulamada, motorlu araç (oto kaza) sigortaları ve oto dışı kaza sigortaları olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Ayrıca konusu bakımından kaza sigortaları, ferdî kaza sigortaları ve malî sorumluluk sigortaları kısımlarına ayrılabilir. Bunlardan malî sorumluluk sigortaları, ticari sigortaların hayat dışı sigorta branşına; ferdi kaza sigortaları ise, hayat branşına dâhildir.²⁵ Tebliğimizin bu bölümünde, ticaret kanununda mal sigortaları içerisinde değerlendirilen ve hayat dışı sigorta branşına giren kaza/hasar sigortaları değerlendirilecektir.

Motorlu araç (oto kaza) sigortaları, özel veya ticari amaçlarla kullanılan motorlu araçların kullanımına bağlı olarak meydana gelebilecek tehlikelere karşı yapılan sigortalardır. İki ana başlıkta değerlendirilebilir: a) Motorlu araçların kendisinde meydana gelecek fiziki hasarlar (kasko sigortaları), b) Motorlu aracın, üçüncü şahıslara vermiş olduğu zarardan doğan hukuki sorumluluklar. **Oto dışı kaza sigortaları** ise, a) sorumluluk sigortaları, b) hırsızlık sigortaları ve c) cam kırılması sigortaları şeklinde üç ana başlık altında değerlendirilebilir.²⁶

Kaza sigortalarından bir kısmı **zorunlu**, bir kısmı ise **ihtiyari**dir. Karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası (trafik sigortası), zorunlu karayolu taşımacılık mali sorumluluk sigortası, tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortası, tüp gaz zorunlu sorumluluk sigortası zorunlu sigortalara; kara taşıtları kasko sigortası, motorlu

kara taşıt araçları ihtiyari mali sorumluluk sigortası, asansör mali sorumluluk sigortası, oto galerisi, tamirhane, otopark, garaj mali sorumluluk sigortası, hırsızlık sigortaları, cam kırılması sigortaları ise ihtiyarî kaza sigortalarına örnektir.²⁷

Kaza Sigortasının Unsurları

Kaza sigortasının unsurları, taraflar, sigortalanan menfaat, risk, prim ve tazminat (sigorta bedeli)tan oluşmaktadır.

Sigorta sözleşmesinin tarafları sigortacı, sigorta ettiren ve sigortalıdan oluşmaktadır²⁸:

Sigortacı, sigorta sözleşmesinde sigorta himayesi sağlama borcunu üzerine alan taraftır.

Sigorta ettiren, sigortacı ile sigorta sözleşmesi kurarak sigortalının menfaatini sigortacı nezdinde prim ödemek suretiyle teminat altına alan kişidir. Sigorta ettiren, sözleşmeden doğan prim ödeme borcu altına girer. Sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan menfaat eğer sigorta ettirene ait ise, “*kendi hesabına sigorta*”, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınan menfaat sigorta ettirene ait değil ise “*başkası hesabına sigorta*” söz konusudur.

Sigortalı, sigortadan yararlanan şahıstır. Sigorta ettiren tarafından akdedilen sigorta sözleşmesinden doğan haklar, sigortalıya aittir. Genellikle sigorta ettiren ile sigortalı aynı kişidir, fakat bazı durumlarda ayrı kişiler de olabilir.

Sigortanın konusu, sigortalanan menfaattir. Sigorta sözleşmesinin konusu, parayla ölçülebilir bir menfaat olmalıdır. Ayrıca bu menfaat sigorta akdinin kurulması esnasında mevcut olmalı; kanun ve ahlaka aykırı olmamalıdır. Mesela nakledilen uyuşturucu kazyaya karşı sigortalanamaz.²⁹

Risk (tehlike), zarar ya da başka uygun olmayan bir durumun ortaya çıkmasına neden olan ve ileride ortaya çıkması beklenen, fakat meydana gelip gelmeyeceği kesin olarak bilinmeyen olaydır. Gerçekleşmesi halinde tazminatın ödeneceği, yangın, kaza, hastalık, ölüm, kuraklık gibi olaylar sigortacılık dilinde tehlike veya riziko diye adlandırılır. Burada hem zarara uğranılıp uğranılmayacağı ya da ne zaman uğranılacağı hususunda, hem de zararın büyüklüğü konusunda belirsizlik söz konusudur. Riskin sigortalanabilmesi için, imkân dâhilinde ve gelecekte olması; meydana gelme ihtimali çok yüksek ve taraflardan birinin isteğine bağlı olmaması gerekir.³⁰

Prim, sigortacının sigortalıya vermiş olduğu güvence karşılığında almış olduğu parasal ücrettir. Sigorta primi aynı tür tehlikeyle karşı karşıya olan kişilerin aralarından, söz konusu tehlikeye doğrudan doğruya maruz kalanların zararını karşılamak amacıyla oluşturulan ortak fon için ödenen katkı payı şeklinde de tanımlanabilir.³¹

Tazminat (sigorta bedeli), teminat kapsamındaki bir tehlikenin gerçekleşmesi veya sigortalının üçüncü şahıslara karşı sorumlu duruma düşmesi halinde, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu, poliçede belirtilen ve tazminata esas olan azami bedeldir.

Sigorta bedelinin her zaman para olması zorunlu değildir. Örneğin, hasara uğrayan malın yenisiyle değiştirilmesi veya onarılması olabilir.³²

Kaza Sigortalarında Hâkim İlkeler

Sigortacılığın genel ilkeleri, sigorta sözleşmelerinde iki taraf arasındaki hukukî ilişkiyi düzenleyen, sigorta işlemlerinin iş hayatı açısından ciddî, güvenilir, her türlü keyfilikten uzak ve istikrar getiren işlemler olmasını sağlayan temel ilkelerdir. Bu ilkeler, her türlü sigorta teminatı için uyulması ve uygulanması zorunlu prensiplerdir. Bu genel ilkeler şöyle sıralanabilir³³:

Mutlak iyi niyet ilkesi: sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin beyanı esastır. Sigortalı teminat altına aldığı nesneye ilişkin tüm bilgileri doğru olarak vermek; aynı şekilde sözleşmeye aracılık eden kişi de neyi, ne şartlar altında aldığı konusunda doğru ve gerçek bilgileri sigortalıya beyan etmek zorundadır.

Sigortalabilir menfaat ilkesi: Sigorta ettiren ve sigorta konusu olan şey arasındaki yasal ilişkiden doğan sigorta ettirme hakkına, sigorta edilebilir menfaat denir. Sigorta konusu değer korunmasında sigortalının, para ile ölçülebilir yasal bir menfaatinin olması gerekir.³⁴

Tazminat ilkesi: Sigorta sözleşmesi ile sigorta ettirenin gerçek zararını aşan bir miktarın ödenmesi kararlaştırılmaz. Buna aşkın sigorta yasağı denir; aşkın sigorta hükümsüzdür. Eksik sigortada ise sigortacı poliçedeki sigorta bedelinin bütününe öder. Kısmi hasar halinde ise sigorta bedelinin sigorta değerine oranı ne ise o oranda ödeme yapılır.³⁵

Hasara katılım ilkesi: Bu ilke, müşterek ve kısmi sigortalarda sigortalının gerçek zararından fazlasını elde etmesini önlemek için uygulanmaktadır. Hasara katılım, birden fazla sigorta şirketinin, bir menfaati, aynı zamanda, aynı süreler için ve aynı rizikolara karşı sigorta ettiği durumlarda söz konudur. Bu gibi durumlarda, sigortacıların katılım oranı esas alınarak azamî teminat ve gerçekleşen hasar miktarı paylaştırılarak tazminat ödenir.³⁶

Çifte sigortanın yasak olması ilkesi: Çifte sigorta, değerinin tamamı sigorta olunan bir menfaatin, daha sonra, aynı veya farklı kişiler tarafından, aynı rizikolara karşı, aynı süreler için tekrar sigorta ettirilmesidir. Böyle bir uygulama, risk gerçekleştiğinde sigortalının hasar oranının üzerinde bir kazanç sağlayarak zenginleşmesi; başka bir ifadeyle haksız kazanç sağlaması nedeniyle, hem yasalara hem de ahlâka aykırı kabul edilmiştir.³⁷

Dini Hükmü

Yukarıda açıklandığı üzere kaza/hasar sigortalarının bir kısmı zorunlu, bir kısmı ise ihtiyarîdir. Bunlardan karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası (trafik sigortası), tehlikeli maddeler zorunlu sorumluluk sigortası gibi kanunen yaptırılması zorunlu olanların dini hükmü konusunda çağdaş İslâm bilginlerinin hemen hepsi, zaruret prensibine bağlı olarak caiz olduğunu söylemiştir. Fakat zorunlu olmayan ka-

zar/hasar sigortalarında, farklı görüşler ortaya koymuşlardır; bir kısım İslâm bilgini bu tür sigortaların caiz olduğunu söylerken, bir kısmı cehalet, garâr, kumar, faiz gibi akdi batıl kılan unsurlar taşıdığı için helal olmadığını belirtmiştir.

Ticari sigortaların caiz olmadığını kabul edenlerin delilleri ve karşı görüşte olan bilginlerin cevapları pek çok makale, kitap, tebliğde açıklanmış ve değerlendirilmiştir. Bunları ayrı ayrı zikrederek değerlendirmek yerine, Din İşleri Yüksek Kurulunun konuyla ilgili kararından alıntı yapmakla yetineceğim.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 07.04.2005 tarih ve 64 sayılı Kararında, ticari sigortaların caiz olmadığını iddia edenlerin gerekçelerine şöyle cevap verilmiştir:

a) Sigorta ve Garâr/Cehalet İlişkisi

Bazı bilginler, sigorta akdi yapılırken, rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, gerçekleşmesi halinde ne kadar tazminat ödeneceği bilinmediği için garâr unsuru taşıması sebebiyle caiz olmadığını söylemişlerdir.

Garâr, akdin haksız kazanca yol açacak ölçüde kapalılık taşıması demektir. Hukukî işlemlerde ve özellikle de iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, akdin konusunun bilinir ve belirli olması gerekir. Kur'ân ve sünnette, sözleşmelerde açıklık, dürüstlük ve güven ilkeleri üzerinde ısrarla durulmuştur (bk. Bakara 2/188; Nisâ 4/29).

Alışverişlerde garârı yasaklayan hadislerden (Buhârî, Buyû', 75; Müslim, Buyû', 4) hareketle İslâm hukukçuları, akitlerde önemli ölçüde kapalılık ve risk içeren, taraflar arasında anlaşmazlığa yol açan garârın yasak olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Ancak hangi derecedeki garârın, hangi tür akitlerde etkili olacağı konusunda ihtilaf etmişlerdir. Genel olarak garâr, önem ve derecelerine göre; akdi iptal edici, akdi ifsat edici ve kaçınılması mümkün olmayan garâr şeklinde üçe ayrılabilir. Kaçınılması mümkün olmayan garârın akde herhangi bir tesiri yoktur. Buna karşılık, önemli ölçüde kapalılık ve risk içeren, ana karnındaki yavru, kaçmış hayvanın satımı gibi akitler batıldır. Kapalılık ve risk, eğer akdin konusunun vasfı, miktarı ve vade gibi hususlarda olup, daha sonra giderilebilir ölçüde ise, bu tür garâr, akdi ifsat eder. Bu belirsizlikler ortadan kalktığında, sahih bir akde dönüşür.

Cehaletle ilgili olarak; taraflar arasında çekişmeye yol açması kuvvetle muhtemel olan akdin konusundaki cehaletin, akdin sıhhatine engel olduğu; çekişmeye yol açmayacağı kuvvetle muhtemel olan durumlarda ise, akdin sıhhatine engel teşkil etmeyeceği konusunda alimler ittifak etmişlerdir.

Buna karşılık çekişmeye neden olması muhtemel durumlarda, akdin sıhhatine mani teşkil edip etmeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir.

Garâr ve cehaletle ilgili düzenlemelerin amacı, hukukî işlemlerde karşılıklı rızayı, açıklık ve dürüstlüğü sağlamak, tarafların beklenmedik bir zarar ve risk altına girmesine, aldatılmasına engel olmaktır. Hz. Peygamber'in yasakladığı tasarruflara bakıldığında, yasak olan garârın, karşılıksız olarak bir tarafın kazancını diğer tarafın da zararını

şansa bağlaması bakımından, akdi kumar haline getirecek derecede aşırı belirsizlikler olduğu görülür. Buna göre akdi bozacak garârın derecesi, günün şartlarına göre belirlenebilir; ortaya çıkan yeni hukuki işlemler de bu doğrultuda hükme bağlanabilir.

Diğer taraftan garâr, bizzat kendisi haram olduğu için değil, tartışmaya ve insanların birbirlerini aldatıp haksız kazanç sağlamalarına yol açtığı için haram kılınmıştır. Bu bağlamda sigorta değerlendirildiğinde sigortada, tartışmaya yol açacak belirsizlik ve bilinmezliğin bulunmadığı görülür. Çünkü sigorta, detaylı bir şekilde hukukta düzenlenmiş olup, kendine mahsus çok ince hesaplarla işlemektedir.

Sigortada ihtimal unsuru yalnızca sigortacı için bahis mevzuudur; sigorta edilen, kaza meydana gelirse sigortalıya tazminatı öder, gelmezse hiçbir şey ödemez. Bunun yanında mezkur ihtimal ancak teker teker sigortaya bağlı akitler ele alındığı zaman vardır, sigortacının yürüttüğü akitlerin hepsi göz önünde bulundurulduğunda, sigorta sistemi için akde mani bir belirsizlik yoktur. Çünkü sistem, sigortacı için dahi ihtimal unsurunu kaldıran istatistik bir esas içinde bulunmaktadır.

Hz. Ömer, İbn Mes'ûd, İbn Abbâs, İbn Ömer gibi büyük sahabe fakihlerinin ve Hanefilerin kabul etmiş oldukları muvâlât akdi, sigortada bulunan belirsizliğin akdin sıhhatine mani olmadığını göstermektedir.

Bir çeşit yardımlaşma sözleşmesi olan **muvâlât akdi**, miras bırakacak hiçbir akrabası ve yakını bulunmayan bir kişinin, diğer bir şahısla, ihtiyaç olursa kendinin diyet borcunu ödemesi, buna karşılık kendisine mirasçı olması üzerine yaptığı bir anlaşmadır. Bu akitle akraba çevresi bulunmayan bir kimse, Müslüman toplumda kendine yardımcı ve çevre edinmiş olur. Diğer tarafın akdi kabul etmesi üzerine, muvalât akdi yapan kişinin diyet ödemesi gerektiğinde, anlaşma yaptığı mevlâsı diyetini öder; öldüğünde de geride mirasçısı bulunmaz ise mirası himayeyi kabul eden kişi alır (bk. Mabsût, VIII/91 vd.).

Kaldı ki sigortadaki bilinmezlik tek taraflı iken, muvâlât akdinde iki yönlü bilinmezlik mevcuttur. Şöyle ki, akdin kurulması esnasında, kimsesiz olan kişinin kaza ile ölüme sebebiyet verip vermeyeceği bilinmediği gibi, ne kadar miras bırakacağı ve mirasçı bırakıp bırakmayacağı da bilinmemektedir.

Diğer taraftan sigorta sistemi, bütün dünyada umumi iktisadi hayata bağlı diğer sistemlere nispetle en büyük ve sağlam bir teâmül ve tedbir haline gelerek, hukuken düzenlenmiştir. Bundan sonra, tartışmaya yol açacak belirsizlik olduğu söylenemez.

b) Sigorta – Kumar İlişkisi

Sigortayı değerlendiren günümüz bilginlerinden bazıları, sigortanın konusu olan riskin olup olmayacağı belirsiz olduğundan kumar anlamı taşıdığını ileri sürerek sigortanın caiz olmadığını söylemişlerdir.

Kumar, ortaya para koyarak oynanan talih oyunudur. Sigortanın kumara benzetilmesi doğru değildir. Zira sigorta sözleşmeleri kumar ve bahis gibi şansa bağlı sözleşmelerden değildir. Kumar ve bahiste taraflar, kararlaştırmış oldukları parayı kaybetmeyi

başta göze alıp, bir ihtiyacı karşılamayı değil, oyun aracılığı ile emeksiz bir zenginleşmeyi amaçlamaktadırlar. Sigorta sözleşmesinde ise sigortalının tesadüfe bağlı bir olaydan zenginleşmesi söz konusu değildir. Çünkü sigortacı, risk gerçekleşince, üzerine aldığı riskin meydana getirdiği zararı, sigorta sözleşmesine dayalı olarak öder. Sigorta sözleşmesinde öngörülen riskin gerçekleşmesi halinde sigortalının uğradığı zarar giderilmekte olup sigortalıya bir zenginleşme sağlamamaktadır.

Kumarda hiçbir surette dayanışma ve yardımlaşma özelliği ve niyeti yoktur. Aksine, karşı tarafı mağlup etme ve malını alma niyeti vardır. Bu da dayanışmayı değil, kin ve nefreti doğurur. Sigorta sözleşmelerinde ise, riskin gerçekleşmesi, kumar ve bahiste olduğu gibi taraflarca istenilen bir durum değildir. Ayrıca kumar ve bahiste tehlikenin (kaybetmenin) önlenibilme ihtimali bulunmakla birlikte, sigorta sözleşmelerinde rizikonun önlenibilmesi söz konusu değildir.

Kumarda alınan meblağın hiçbir sınırı yoktur. Kumarda insan bütün maddi ve ahlâkî değerlerini yok edebilir. Sigortada ise belli bir kayıp (risk) karşılığında, onun kadar alma söz konusudur.

Öncelikle kumarın haram olmasının birinci amili, daha önce de belirtildiği gibi, ahlâkî ve içtimâîdir. Bu itibarla en büyük içtimâî ve ahlâkî dertlerden biri olan kumar ile, faaliyet sahasında insanın malına ve canına dokunan kazaların-felaketlerin zararını ve acısını azaltmak için bir tür yardımlaşma olan sigorta sisteminin birbirine kıyaslanması uygun olmaz.

c) Sigortanın Konusu

Sigorta sözleşmesinde, sigortalının ödemiş olduğu prime karşılık, güven verme gibi mücerret/sübjektif bir şey satıldığı ifade edilerek sigortanın caiz olmadığı ileri sürülmektedir. Ayrıca güven vermek bir hayır işi olduğundan bunun karşılığında para alınmayacağı iddia edilmektedir.

Sigortada gerçek karşılık, sigortalının ödediği primle elde ettiği teminattır. Bu teminat ve taahhüt ise, risk meydana gelmeden, akdin yapılmasıyla hasıl olmaktadır. Zira sigortalıya güvenlik veren bu taahhüt ve teminat sayesinde, riskin meydana gelmesi ile gelmemesi, sigortalı açısından farksız hale gelmektedir. Şöyle ki, risk meydana gelmezse mallarının, haklarının ve menfaatlerinin zarar görmesi söz konusu değildir; risk meydana gelirse alacağı tazminat sayesinde kaybı telâfi edilebilir.

Güvenin bir hayır işi olduğunu söyleyerek satışının caiz olmadığını söylemenin de hiçbir delili yoktur. Kaldı ki bilginler, Kur'an öğretimi, imamlık, müezzinlik gibi sırf ibadet ve hayır işinde dahi ücret alınmasının caiz olduğunu söylemişlerdir.

d) Sigorta ve Haksız Tazmin İlişkisi

Sigorta konusunu araştıran bazı bilginler, sigortada haksız tazmin bulunduğunu söylemektedirler. Onlara göre, sigortacı bu akitle, sigortalının zararını ödemeyi üstlenmekte, böylece yükümlü olmadığı bir borcu yüklenmektedir. Meselâ, emanet akdinde,

emanet alanın, kusuru olmaksızın emanet olarak bırakılan malın helak olması halinde, akitte şart koşulmuş olsa bile, tazmin edilmesi gerekmez.

Sigortada haksız tazmin söz konusu değildir. Zira sigortacı ödemeleri bilerek, hesaplayarak ve isteyerek yapmaktadır. Kaldı ki bunun benzeri, kefalet, muvalât gibi meşru kefil olmak sahihtir ve gerektiğinde kefilin bu borcu ödemesi gerekir. Mesela bir kişi, diğerine "şu yolu tutup git; çünkü emin bir yoldur, eğer başına bir şey gelirse ben ödeyeceğim" dese, o da söz konusu yoldan giderken soyulsa, teminat veren zararı öder (bk. İbn Âbidîn, Raddu'l-Muhtâr, V/332).

İslâm dininde benimsenen âkile sistemi de, sigortanın haksız tazminat olduğu gerekçesiyle reddedilmesinin uygun olmadığını göstermektedir. Kaza ile bir insanın ölümüne sebep olan kişinin ödemesi gereken tazminat, âkilesine, yani erkek tarafından akrabalarına veya divan, meslek ve benzeri mensubu bulunduğu gruba taksim edilir. Âkile sisteminin meşru olduğu konusunda sahih hadisler bulunmaktadır (bk. Buhârî, Diyât, 24; Müslim, Kasâme, 11; Tirmizî, Diyât, 18).

Âkile sisteminde, tazmînatın taksim edilmesi iki hikmete yöneliktir: a) hata ile diyeti gerektiren bir eylemi işleyen kimsenin ağır malî yükünü hafifletmek, b) kazâya uğrayanların kanının heder olmasını önlemek. İbn Âbidîn, Reddu'l-Muhtâr adlı eserinde, "... İslâm'dan önce iyilik olsun diye ve asalet icabı tazminatı yükleniyorlardı; İslâm da bunu kabul etti; yani gerekli ve mecbur kıldı. Bu adete insanlar arasında rastlanır; hırsızlık, yangın gibi bir zarara maruz kalan kimse için -aynı sebeple- yardım toplarlar." demektedir (bk. İbn Âbidîn, Raddu'l-Muhtâr, VI/640 vd.).

Malikîlerin kabul ettiği borçlu kılan vaat de, sigortacının riski üstlenmesinin aykırı olmadığını göstermektedir: Bir şahıs diğerine -aslında mecbur olmadığı halde- ödünç veya iğreti vereceğini yahut da bir zararı karşılayacağını vaat etse bu vaat ile borçlu hale gelir. Söz verilen şahıs zikredilen sebebi yapmaya teşebbüs etmedikçe söz veren cayabilir, teşebbüsten sonra ise cayamaz. Meselâ bir şeyi satın almak isteyen kimseye almak istediği şeyin bedelini vaat etmesi, onun da satın alması; evlenmede mehir meblağını ödünç vereceğini söyleyip berikinin buna güvenerek evlenmesi gibi durumlarda söz borçlu kılar. İbn Rüşd bunu "çünkü bu, satışa bağlanmış bir vaattir; vaat bir sebebe bağlandığı zaman, sebep gerçekleşince yerine getirilmesi gerekir. Görüşler içinde en yaygın olanı budur" şeklinde izah etmektedir (Uleyş, Fethu'l-Aliyyi'l-Malik fi'l-Fetâ Alâ Mezhebi'l-İmâmi'l-Mâlik, I/241 vd.). Buna göre, "sigorta akdi, sigortacının, borçlandırılan vaat yoluyla, meydana gelmesi muhtemel bir olayın zararını, vaat edilen şahıs adına yüklenmesinden ibarettir" denilebilir.

e) Sigorta ve Faiz – Haksız Kazanç İlişkisi

Sigortanın caiz olmadığını ileri süren bilginler, sigortada üstlenilen risk meydana geldiğinde ödenen tazminatın fazla olması durumunda alınan ile ödenen arasında fark bulunduğundan faiz olduğunu, denk olması halinde de vadeli olarak nakdin satılması nedeniyle faiz gerçekleştiğini söylemektedirler. Ayrıca sigorta şirketlerinin primleri

faize yatırarak değerlendirdikleri de öne sürülmektedir. Sigortada üstlenilen riskin meydana gelmemesi veya tazminatın az olması durumunda ise, sigortacının karşılığı olmayan, haksız bir kazanç elde ettiği ifade edilmektedir.

Faiz, akitte şart koşulmuş bulunan karşılıksız fazlalık veya ribevî mallardan aynı sınıfa dahil olanların birbirleriyle veresiye olarak satılması anlamına gelmektedir (Mebûsât, XII/109; Muğnî, IV/3). Faizi diğer muamelelerden ayıran en önemli özellik, fazlalığın lafzen veya hükmen akitte şart koşulmuş olmasıdır. Meselâ borcun iadesinde, bir hediye verilmesi halinde, bu fazlalık şart koşulmadığı için faiz değildir.

Genel olarak sigortada, mutlak anlamda faizin tanımında yer alan “şart koşulmuş karşılıksız fazlalık” bulunmamaktadır. Sigorta, prim karşılığında tazminatın satışı olmayıp, güven ve teminat verme karşılığında prim almaktır.

Sigortacının prim almasına rağmen kaza meydana gelmediği takdirde bu primin karşılıksız olduğu söylenemez; zira sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan borcu sadece riziko gerçekleşince sigorta tazminatını ödemek değil bunun yanında sigorta süresi içinde muhtemel rizikoyu da üzerinde taşımaktır. Bu çerçevede sigortacının rizikoyu üzerinde taşıma borcunun karşılığını, sigortalının prim borcu oluşturmaktadır.

Diğer taraftan sigorta sistemi, sigortalının, faizde olduğu gibi daha çok kazanması amacına yönelik olmayıp, kaybının telafisi esası üzerine çalışır. Kaza sigortalarında sigortacı, sigortalının gerçekten uğradığı zararı, tehlikenin oluşması ile sigorta ettirdiği malda meydana gelen azalmayı telafi etmektedir. Bu sebeple sigortacının vereceği tazminat miktarı, sigortalının maruz kaldığı zararı ve sigorta sözleşmesinde belirlenen sigorta bedelini hiçbir şekilde aşmamaktadır. Bu suretle, sigortalının sebepsiz yere mal kazanmış olmasına imkan verilmemektedir.

Sigortacının, birikimli hayat sigortası ile bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemi primleri dışındaki paraları hangi alanda değerlendirdiği, sigortacı ile sigortalı arasındaki ilişkide ve sigortanın hükmü üzerinde etkili değildir. Bu konuda sorumluluk sigortacıya aittir.

Ancak ticarî sigorta çeşitlerinden birikimli hayat sigortası ile bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sisteminde, genel olarak primler şirketler tarafından nemalandırılarak iştirakçilere kâr payı dağıtılmaktadır. Bu da bir nevi ortaklık olduğundan, yatırılan primlerin değerlendirilme alanları dinî hüküm bakımından önem kazanmaktadır. Buna göre yatırılan primlerin, dinen helâl olan alanlarda değerlendirilmesi durumunda, bu tür birikimli hayat sigortası yaptırmak ve bireysel emeklilik tasarruf ve yatırım sistemine dâhil olmak ve bunların verdiği kar paylarını almak caiz; helâl olmayan alanlarda nemalandırılması halinde ise caiz değildir. Diğer taraftan, belli bir süre prim ödedikten sonra, sigorta şirketinin maktu bir meblağ ödemesi veya aylık bağlaması şeklinde yapılacak hayat sigortası; paranın vadeli olarak satışı olacağından faiz kapsamında değerlendirilir.

f) Sigorta ve Kader İlişkisi

Sigorta akdinde, özellikle hayat sigortasında Allah'ın kudretine meydan okuma manasının mevcut olduğu ileri sürülmektedir. Hâlbuki sigorta, sigortalanan riskin vuku bulunmayacağı değil, vuku bulduğu takdirde riskin meydana getireceği zararları tazmin edilmesi veya hafifletilmesinin taahhüdüdür. Sigorta, kişinin yalnız başına taşıyamayacağı bir zararı, diğer sigortalıların katkılarıyla sigortacının üstlenmesidir.”

Sigortanın caiz olmadığını kabul edenlerin görüşlerini dayandırdıkları gerekçelere verilen bu cevapları teker teker değerlendirmek yerine bunların hemen hepsine katıldığını belirterek, başka bir yöne dikkatinizi çekmek istiyorum. Aslında sigortanın caiz olmadığını ispat sadedinde ileri sürülen gerekçeler, sigorta akdini bey' gibi bir mübadele akdi olarak görmekten kaynaklanmaktadır. Hâlbuki genelde sigorta ve -konumuz açısından- özelde kaza/hasar sigortası, prim ödeyip tazminat alma şeklinde bir mübadele akdi değildir; unsurları ve şartları kendine has, yakın çağda ortaya çıkmış bir akittir. Sigorta, klasik fıkıh kaynaklarımızda yer alan akitlerden belki kefalet ve muvalâta benzemektedir.

Sözlükte bir şeyi başka bir şeye eklemek; birine bakmak, beslemek, taahhüt etmek, garanti etmek anlamlarına gelen *kefâlet*, bir fıkıh kavramı olarak, hak sahibinin bir şeyi talep etmesi konusunda, yükümlünün zimmetine üçüncü kişinin zimmetinin eklemesini ifade eder. Kefâlet akdinde yükümlüye *asîl*, ifâ edilmesi gereken borç veya haktan, asîl ile birlikte sorumlu tutulacak kişiye ise *kefil* denir³⁸.

Klasik fıkıh kaynaklarımızda kefâlet, özet olarak şöyle işlenmektedir: Kefâlet akdi, kefilin irâde beyanı, alacaklının kabulü ile kurulur. Bunun yanında borçlunun kefâleti reddetme hakkı vardır. Kefâletin konusu, şahıs ve mal olabileceği gibi, teslim ve gerektiğinde istirdat da olabilir. Bir kişinin şahsına kefil olmaya nefse kefâlet denir. Bu kefâlet bir kimsenin belirli bir tarihte mahkeme veya yetkili bir makam huzurunda hazır bulundurulmasına garanti vermek şeklinde yapılan bir kefalettir. Günümüz bazı hukuk sistemlerinde de, sanıkların kefâletle bırakılmaları uygulanmaktadır. Bir borcun ödemesine kefil olmaya *mala kefâlet* denir. Mala kefâlette, kefâlet konusunun teslim edilmesi mümkün olmalı, borç ise sahih bir borç olmalıdır. Ayrıca bir malın teslim edilmesine kefil olmaya *teslime kefâlet*, satılan malın tamamının veya bir kısmının başka sahibinin çıkması halinde, zararı tazmin etmeye kefil olmaya da *derek kefâleti* denir. Kefâlet akdinin sahih olarak kurulmasıyla, alacaklı hem borçludan, hem de kefilden alacağını isteme hakkını elde eder.³⁹

Kaza/hasar sigortalarında sigorta şirketi, kaza sonunda meydana gelen zararı veya zararın bir kısmını, belirli bir ücret karşılığında üstlenmektedir. Meydana gelen zararın üstlenilmesi bakımından sigorta, kefaletle benzemektedir. Burada şunu tekrar belirtmekte yarar var: Sigorta bir kefalet akdi değildir. Fakat klasik fıkıh kitaplarımızdaki akitlerden birine kıyaslanıp hüküm çıkarılacaksa, buna en yakın olan kefalettir. Çünkü sigorta, asla malın mal ile değişimi anlamında bir mübadele akdi değildir ve sigortada da, kefalette olduğu gibi bir kimsenin uğrayabileceği zarar üstlenilmektedir.

Burada, sigorta akdinde sigorta edilen riskin belirsiz olduğu; hâlbuki kefaletin konusunun belli olması gerektiği ileri sürülebilir. Ancak sigortanın konusu bellidir; hatta kanunda, sigortalanan menfaat, yani sigortanın konusu akit esnasında mevcut değilse akdin geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır⁴⁰. Burada belirsiz olan, riskin meydana gelip gelmeyeceği ve meydana gelmesi durumunda açacağı zararın ne kadar olacağıdır. Bu ise, kefalette de mevcuttur. Nitekim derek kefaleti böyledir; kefil, satın alınan malın tamamının veya bir kısmının başka bir sahibi olduğunun ortaya çıkması riskine karşı semene kefil olmaktadır⁴¹. Dolayısıyla burada, sigortadakine benzer bir şekilde, satılan malın başka bir sahibinin çıkıp çıkmayacağı ve çıkarsa satılan malın ne kadarının ona ait olacağı bilinmemektedir. İmâm Serahsî, bu kadar belirsizliğin tartışmaya götürmeyeceği için, derek kefaletinin caiz olduğunu söylemiştir⁴². Zaten Hanefî, Malikî ve Hanbelîlere göre belli olmayan bir borca kefil olmak sahihtir ve gerektiğinde kefilin bu borcu ödemesi gerekir⁴³.

Ayrıca, “Sigortada tazminatı doğuran zarara neyin/kimin sebep olacağı bilinmemektedir. Hâlbuki mekfûlün anh’ın belli olması gerekir.” şeklinde bir itiraz yapılabilir. Fakat bunun benzeri de klasik fıkıh kitaplarımızda bulunmaktadır. Hanefî fıkıh kitaplarında şöyle bir durum zikredilmektedir: Bir kişi, diğerine “Şu yoldan git; çünkü emin bir yoldur, eğer başına bir şey gelirse ben ödeyeceğim” dese, o da bu yoldan giderken soyulsa, güvence veren zararı tazmin eder.⁴⁴ Burada da, malın gasp edilip edilmeyeceği, gasp edilirse kimin gasp edeceği bilinmemektedir.

Sigortada bulunan bu gibi belirsizliklerin, akdin sıhhatine engel teşkil etmeyeceğini gösteren örneklerden biri de, muvâlât akdidir. Fıkıhta muvâlât akdi, buluntu çocuk veya İslâm’a yeni giren kimse gibi, İslâm ülkesinde hiçbir akrabası bulunmayan bir kişinin, Müslüman bir vatandaşla yapmış olduğu yardımlaşma akdidir; ihtiyaç olursa kendisinin diyet borcunu ödemesi, buna karşılık kendisine mirasçı olması üzerine yaptığı anlaşmadır. Bu akitle İslâm ülkesinde akraba çevresi bulunmayan bir kimse, Müslüman toplumda kendine yardımcı ve çevre edinmiş olmaktadır. Akit kurulunca, muvâlât akdi yapan kişi, diyet ödemesi gereken bir eylem yaptığında, anlaşma yaptığı mevlâsı onun diyetini öder; öldüğünde de geride mirasçısı bulunmaz ise, himayeyi kabul eden kişi, onun mirasını alır.⁴⁵

Görüldüğü gibi muvâlât akdi, sigorta ile birbirine çok benzemektedir. İslâm ülkesinde hiç kimsesi bulunmayan kişi, kaza ile birinin ölümüne veya organlarını kaybetmesine sebebiyet verme riskine karşı, ödemesi gereken diyet konusunda kendini güvence altına almak amacıyla muvâlât akdi yapmaktadır. Karşılık olarak da, mirasçı bırakmadan ölmesi durumunda geride kalan malını vaat etmektedir. Dolayısıyla muvâlât akdinde, iki yönlü bir bilinmezlik söz konusudur; akdin kurulması esnasında, kimsesiz olan kişinin kaza ile ölüme sebebiyet verip vermeyeceği bilinmediği gibi, ne kadar miras bırakacağı ve mirasçı bırakıp bırakmayacağı da bilinmemektedir. Hâlbuki sigortada, sadece rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği konusunda bir bilinmezlik bulunmaktadır. İki yönlü belirsizlik bulunmasına rağmen muvâlât akdi, Hanefîlerce meşru kabul edilmiştir. Ashaptan Hz. Ömer, Hz. Ali, İbn Mes’ûd, İbn Abbâs, İbn Ömer; tabiînden İbrâhîm en-Nehâî, Saîd b. El-Müseyyeb de bu görüştedir.⁴⁶

Zaten kefalet akdinde, akdin sıhhatine engel olan cehalet, tarafları tartışmaya götüren belirsizliktir. Akitlerde cehaletin yasaklanmasının amacı da budur. Nitekim Serahsî, Mebsût'ta bunu açıkça belirtmektedir.⁴⁷ Kâsânî de, cehaletin kendisinin akdin sıhhatine engel olmadığını, tartışmaya götürdüğü için akdin sıhhatine engel kabul edildiğini söylemiştir⁴⁸. Hâlbuki sigortada tartışmaya götüreceği bir belirsizlik söz konusu değildir; mevzuatla sigorta akdinin çerçevesi belirlenmiştir ve taraflarca imzalanan sözleşmede de hangi risklerin, neye karşı ve ne kadar sigortalandığı açıkça belirtilmektedir. Dolayısıyla iki yönlü belirsizliğe sahip muvâlât akdi sahih olduğuna göre, çerçevesi kanun ve yönetmeliklerle belirlenen, konusu tartışmaya götürmeyecek şekilde sözleşmelerde açıkça belirtilen sigorta caiz olmalıdır.

Merginânî ise, “Kefâlet akdinde genişlik vardır; bunun için cehaleti kaldırabilir. Derek kefâletinin caiz olduğu konusunda İslâm bilginleri icmâ etmiştir. Bu cehaletin kefâlet akdinin sıhhatine engel olmayacağına delil olarak yeter. Buna göre bir kimse, birini yaralamaktan doğacak diyete kefil olsa, bu sahih olur.” demiştir⁴⁹. Bu ise, bir farkla sigortanın tam kendisidir; o da, kefalette ücretin bulunmamasıdır.

Klasik fıkıh kitaplarımızın hemen hepsinde kefâlet, teberru akitleri grubunda ele alınmıştır. Bu sebeple kefalet karşılık ücret alınmasının caiz olmadığı kabul edilmiştir. Hatta İbn Münzir, bu konuda icmâ olduğunu belirtmektedir.⁵⁰

Öncelikle bu konuda icmâ olduğu doğru değildir. Nitekim yine İbn Münzir'in kendisi, İshrâf adlı kitabında şöyle der: “Kendilerinden ilim aldığımız İslâm bilginlerinin hepsi, hediye karşılığında havalenin helal ve caiz olmadığı konusunda icmâ etmiştir. Fakat bu şartla kefaletin olup olmayacağı konusunda görüş ayrılığına düşmüşlerdir. Sevrî, ‘Bir kişi diğerine, bana kefil olursan sana bin dirhem veririm derse, kefâlet caizdir ve bin dirhem kendisine iade edilir.’ demiştir.”⁵¹ İshak b. Mansûr da, Süfyân es-Sevrî'nin bu görüşünü aktardıktan sonra bununla ilgili Ahmed b. Hanbel'in, “Aldığı bu şeyi hak etmediğini düşünüyorum” dediğini; İshâk b. Râhaveyh ise, “Verdiği şey güzeldir/helaldir” dediğini nakletmiştir⁵². Ayrıca Mâlikîlere göre, kefâlette borçlunun veya üçüncü kişilerin kefile ödül/ücret vermesi caizdir⁵³. Yakın dönem İslâm bilginlerinden Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî de, kefalet karşılık ücret alınabileceğini, fakat alınmamasının daha güzel olduğunu belirtmiştir⁵⁴. Vehbe Zuhaylî ise, kefâlet karşılık ücret alınmasının caiz olmadığını, fakat ihtiyaç halinde alınabileceğini ifade etmiştir⁵⁵.

Çağdaş İslâm bilginleri ücretle kefâleti, **teminat mektubu** bağlamında değerlendirmişlerdir. Günümüz bankacılık sisteminde verilen teminat mektupları, bir tür kefalet akdidir; banka bu mektupla, mektup sahibine kefil olmakta ve buna karşılık bir ücret almaktadır. Bu bağlamda konuyu değerlendiren Abdullah b. Süleyman, İslâm Dünyası Birliği bünyesinde bulunan İslâm Fıkıh Akademisi'nin Mekke'de düzenlediği 12. dönem toplantısında sunduğu tebliğde, kefâlet karşılık ücret alınabileceğini belirtmiştir⁵⁶. Suudi Arabistan Merkez Bankası Şer'î Kurulunun 18/11/2012 tarih ve 135 sayılı kararıyla yayınlanan bankacılık kurallarınının 364. maddesinde, teminat mektubu için ücret alınmasının caiz olduğu kabul edilmiştir⁵⁷.

HAYAT SİGORTASI

Hayat Sigortasının Tanımı, Özellikleri ve Uygulanışı

Hayat sigortası, kişinin ölümü, hastalanması veya yaralanması durumunda, bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçiminin sağlanması veya kendisinin sakatlanarak çalışma gücünün geçici veya sürekli kaybolması yüzünden, ekonomik gücünün sarsılmasının önüne geçmek için yapılan sigortadır. Sigortalıya, yaşlılığında sıkıntıya düşmeden hayatını sürdürme imkânı sağlamak, ölümü halinde ise, bakmakta olduğu geride kalan aile fertlerine aynı imkânı vermek hayat sigortasının amacıdır. Genel olarak hayat sigortaları; a) kaza, b) hastalık, c) işsizlik, d) yaşlılık, e) ölüm ve f) sakatlık rizikolarını güvence altına almaktadır.⁵⁸

Ticaret kanununda hayat sigortası şöyle tanımlanmıştır: “*Hayat sigortası ile sigortacı, belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde, sigorta bedelini ödemeyi üstlenir.*”⁵⁹

Hayat sigortalarının özellikleri ve diğer sigorta çeşitlerinden farklılıkları şöyle özetlenebilir⁶⁰:

Hayat sigortalarını diğer sigortalardan ayıran farklardan biri; diğer sigorta türlerinde sigortanın amacı poliçe sahibinin parasal zararını telafi etmek iken, hayat sigortasında, kendisi veya aile fertleri için güvence ve tasarruftur. Hayat sigortası, yaşlılık halinde kendisinin, ölümü halinde ise geride bıraktığı aile bireylerinin sıkıntıya düşmeden hayatını sürdürmesini sağlamak amacıyla, bugünden yarına bir tasarruf sağlamaktır. Bu nedenle hayat sigortaları; sosyal açıdan bir güvence, ekonomik açıdan ise bir tasarruf kaynağı oluşturmaktadır.

Bireyler, hayat sigortası sayesinde belirli aralıklarla ve düzenli bir şekilde gelirlerinden birikim yapabilmektedir. Diğer taraftan bu birikimlerin oluşturduğu fonlar, gelişmiş ekonomiler için büyük bir finansman kaynağı oluşturmaktadır. Hayat sigortalarının diğer bir özelliği ise devletin büyük harcamalar gerektiren sosyal güvenlik programları için tamamlayıcı bir rol üstlenmesidir.

Hayat sigortaları, diğer birçok sigorta türünün aksine, uzun süreli sözleşmelerdir; sigortalının ölümüne kadar ya da uzunca bir süre yürürlükte kalmaları öngörülür. Yıllar ilerleyip poliçe sahibi yaşlandığında risk artacağından, sadece poliçe sahibi fesih yetkisine sahip olur.

Hayat Sigortasının Unsurları

Hayat sigortasının unsurları, taraflar, sigortalanan menfaat, risk, prim ve tazminat (sigorta bedeli)tan oluşmaktadır.

Sigorta sözleşmesinin tarafları sigortacı, sigorta ettiren, riziko şahsı ve lehtardan oluşmaktadır:

Sigortacı, belli bir prim karşılığında, riziko şahsının hayatında meydana gelen bir takım olaylar nedeniyle bir meblağ ödemeyi veya çeşitli edalarda bulunmayı üzerine alan ticari işletmedir⁶¹.

Sigorta ettiren, sigortacı ile sigorta sözleşmesi kurarak sigortalının menfaatini sigortalayan kişidir. Sigorta ettiren, sözleşmeden doğan prim ödeme borcu altına girer. Sigorta ettiren, kendisinin veya başkasının hayatını, ölüm veya hayatta kalma ihtimaline karşı sigorta ettirebilir.⁶²

Sigortalı (riziko şahsı), hayat sigortası sözleşmelerinde, rizikonun üzerinde gerçekleştiği şahıstır. Başka bir ifadeyle sigortalı, yaşama veya ölme ihtimali üzerinde gerçekleşecek kişidir. Sigortalı, sigorta ettiren olabileceği gibi üçüncü bir şahıs da olabilir.⁶³

Lehtar, sigorta sözleşmesine taraf olmamakla beraber lehine sigorta sözleşmesi yapılan ve rizikonun gerçekleşmesi halinde kural olarak sigorta bedelini sigortacıdan isteme hakkına sahip olan kişidir. Lehtar bir kişi olabileceği gibi, birden fazla kişi de lehtar olarak gösterilebilir.⁶⁴

Hayat sigortasının konusu, belirli bir kişinin ölümü veya hayatta kalmasıdır. Bunun için, hayatı sigorta edilen kişinin sözleşme yapılırken hayatta olması gerekir.⁶⁵

Hayat sigortasında risk, yaşama ve ölme ihtimalidir. Hayat sigortası sözleşmesinde riziko, sözleşen tarafların iradelerinin dışında kalan ve ödeme yükümlülüğünün ortaya çıkmasına sebep olan olaydır. Hayat sigortasında, riziko sadece ölüm olayı olmayıp, hayatta kalma hali de riziko kapsamına alınmıştır. Hayat sigortasında rizikonun niteliği ve konusu teminatın türüne göre sözleşme ile tespit edilir. Rizikoyu teşkil eden olay, yani ölüm ya da belirli bir tarihte hayatta kalma, sigortalı olarak adlandırılan kişi üzerinde gerçekleşmektedir. Bunların yanında risk hiç gerçekleşmese de riziko şahsına ödeme yapan **birikimli hayat sigortaları** da mevcuttur.⁶⁶

Prim, sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği bedelin esasını teşkil eden ve sigorta ettiren tarafından sigortacıya bir defada veya taksitle ödenen paradır. Hayat grubu sigortalarda üç tür primden söz edilebilir. **Risk primi**: Ölüm ve/veya yaşama ihtimallerine bağlı teminatlar ile ek olarak ferdi kaza, hastalık sonucu maluliyet, işsizlik ve tehlikeli hastalıklar gibi teminatların da verildiği sigortalar için sigortalıların yaşlarına ve riski etkileyen diğer kişisel özelliklerine göre hesaplanan primdir. **Birikim primi**: Hayat grubu sigortalarda, risk primi hesabına bağlı olmaksızın, yatırım amacıyla alınan miktardır. **Tarife primi**: Risk primi ve/veya birikim primi ile gider payı ve aracı komisyonunu (veya üretim masrafını) içeren miktardır.⁶⁷

Sigorta bedeli, sözleşmede belirtilen riskin gerçekleşmesi durumunda, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu, poliçede belirtilen bedeldir. Sigorta edilen riziko gerçekleşince sigorta bedelini talep hakkı, lehine sözleşme yapılan kişiye aittir. Birden fazla kişi payları belirtilmeksizin lehtar olarak atanmışsa, sigorta bedeli üzerinde hepsi eşit oranda hak sahibidir. Sigorta ettiren, sigorta bedelini ödeme borcunun doğmasını sağlamak amacıyla sigortalıyı öldürür veya öldürülmesinde suç ortaklığı ederse, sigortacı bedel ödeme borcundan kurtulur. Buna karşılık, lehtar, sigortalıyı öldürmüş veya onun öldü-

rülmesinde herhangi bir şekilde suç ortaklığı etmişse, sigorta bedelinden mahrum kalır ve bu bedel ölenin mirasçılara ödenir. Hayat sigortasında kişiler hayatlarını istedikleri değerden istedikleri kadar sigorta ettirebilirler. Yani eksik sigorta, aşkın sigorta ve çifte sigorta uygulamasına tabi değildir. Kişi birden fazla sigorta şirketi ile hayat sigortası sözleşmesi yapabilir.⁶⁸

Hayat Sigortası Çeşitleri

Hayat sigortası, insanların ölümü, çalışma gücünü kaybetmesi veya belirli bir süre sonunda hayatta kalması (yaşlanma) gibi rizikolara karşı yapılan can sigortası türüdür. Ölüm şartlı sigortada, hayatı sigortalanan kişinin süresi içerisinde ölmemesi; hayatta kalma olasılığına karşı sigortada ise, sözleşmede kararlaştırılan tarih gelmeden ölmesi durumunda sigortacı herhangi bir ödeme yapmaz. Bu iki farklı hayat sigortası türünden sadece birinin yapılması mümkün olduğu gibi, her ikisi birden de yapılabilir. Bunu göre konusuna bakımından hayat sigortaları; a) *ölüme karşı sigorta*, b) *hayatta kalma ihtimaline karşı sigorta* ve c) *karma sigorta* kısımlarına ayrılır.⁶⁹

Hayat sigortaları içinde, tontin ve grup sigortalarından söz edilebilir. Ortaklar tarafından verilen belirli taksitler neticesinde oluşacak tutarın belli bir tarihte bu ortaklardan hayatta kalanlar arasında paylaşılması şartıyla yapılan sigortalara *tontin* denmektedir.⁷⁰ *Grup sigortası* ise, sigorta ettirenin belirlediği kıstasları taşıyan en az on kişiden oluşan bir grubun tek bir sözleşme ile sigorta ettirilmesidir. Sözleşmenin yapılmasından sonra grubun on kişinin altına düşmesi akdi etkilemez. Sözleşmenin sonuna kadar gruba dâhil herkes sigortadan yararlanır.⁷¹

Uygulama açısından hayat sigortaları çeşitlenmektedir. Genel olarak bunları birikimsiz hayat sigortaları ve birikimli hayat sigortaları başlıkları altında toplayabiliriz.

Birikimsiz hayat sigortası: Çok küçük katılım payları ile kişiyi ani risklere karşı koruyan sigortalara *yıllık hayat sigortaları* denmektedir. Herhangi bir birikim amacı taşımadığından bunlar, *birikimsiz hayat sigortası* olarak da adlandırılmaktadır. Birikimsiz hayat sigortalarına; ferdi kaza sigortası, süreli hayat sigortası, eğitim sigortası, süreli vefat sigortası, işsizlik sigortası örnek verilebilir.⁷²

Birikimli hayat sigortası: Hastalık veya kaza sonucu oluşabilecek riskleri güvence altına alan ve bu risklerin gerçekleşmemesi durumunda, poliçede belirtilen süre sonunda sigortalılara birikim sağlayan bir sistemdir. Türk lirasına veya dövize endeksli olabilir.

Sigortalı, temel vefat ve ek teminatlarını, risk gerçekleştiğinde ortaya çıkacak ekonomik kaybın ne kadar olacağını tahmin ederek belirler. Riskin gerçekleşmesi durumunda, tazminatlar sigortalıya veya menfaattarlara ödenir. Primler, teknik kesintiler yapıldıktan sonra nemalandırılır ve risklerden herhangi birinin gerçekleşmemesi durumunda süre sonunda sigortalıya geri ödenir. Sigortalı, sigorta başlangıcında belirlediği tarihte, ya da 10 yıl dolduktan sonra herhangi bir anda gelir alma hakkını kullanabilir. **Süre sonunda beş seçenek vardır;** sigortalı veya lehtar, a) Toplu para alarak sigorta sona erdirilir, b) Toplu paranın yarısını alıp, kalan yarısı ile ömür boyu maaş alabilir, c) Toplu para almayıp ömür boyu maaş alabilir, d) Toplu para almayıp, kendi belirleyeceği

bir süre boyunca garantili maaş alabilir. Bu süre içinde sigortalının vefatı halinde kalan süreye karşılık gelen toplu para menfaattara ödündür, e) Toplu para almayıp, kendi belirleyeceği süre boyunca yüksek maaş alabilir. Sigortalının vefatından sonra herhangi bir ödeme yapılmaz.⁷³

Hayat sigortası, bir varlığa veya varlık grubuna endekslenip yatırımlar fon esasına göre yapılabilir. Şirket tarafından belirlenen gider payı, aracı komisyonu veya üretim masrafı ve işletme masrafı oranı biriken primlerden kesildikten sonra kalan nemalandırılır. Yatırım fonlu sigortalar hariç, birikimli hayat sigortalarında, teknik faiz oranında garanti getiri verilmesi zorunludur. Kar payı verilmesi de zorunludur. Kâr payı birikiminin şirketin serbest hesaplarına intikalini takip eden ilk iş gününden itibaren her sigorta sözleşmesi için sözleşmenin sona erdiği tarihe kadar ilgili teknik esaslara göre hesaplanır. Birikim tutarı, yatırım gelirleri, varsa risk primi tutarları ile kesintilere ilişkin bilgiler poliçe yıl dönümleri itibarıyla sigorta ettirene şirket tarafından yılda en az bir kez bildirilir.⁷⁴

Dini Hükmü

Daha önce de açıklandığı gibi İslâm bilginleri, ticarî sigortaların hükmü konusunda, “her çeşidiyle haram olduğu”, “bir kısmının caiz, diğer kısmının haram olduğu” ve “bazı şartlarla helal olduğu” şeklinde üçe ayrılmıştır. Bunlardan bir kısmının caiz, diğer kısmının haram olduğunu kabul edenler, hayat sigortasının caiz olmadığını; bunun dışında kalan mal ve eşya sigortasının ise esas itibarıyla caiz olduğunu söylemişlerdir. Çünkü eşya sigortalarında amaç zararın telafisidir; hâlbuki hayat sigortasında amaç para kazanmaktır.

Muhammed Ebû Zehra, Ezher Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanlarından Muhammed Medenî, Tâhâ es-Senûsî, İsâ Abduh, ve Ahmet Şerbâsî bu görüştedir. 25-29 Eylül 1996 tarihinde Konya’da gerçekleştirilen I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi’nde de, “Prensip olarak sigortanın caiz ve gerekli olduğu”; fakat “*mevcut haliyle, hayat sigortası uygulamasının garâr, kumar, faiz gibi akdi batıl kalan unsurlar taşıdığı ve bu sebeple caiz görülemeyeceği*” kabul edilmiştir. Hayrettin Karaman ve Nihat Dalgın da, hayat sigortasının caiz olmadığı, kaza/hasar sigortalarının ise caiz olduğu görüşündedir.⁷⁵

Hayat sigortalarının çeşitleri, işleyiş bakımından tamamen farklı olduğu için hükümü değerlendirilirken bu farklılığın dikkate alınması gerekir. Hayat sigortalarında, sigortalan risk, ya sigortalının ölümü veya yaşaması ya da her ikisidir. İşleyiş bakımından da, ya birikimsiz hayat sigortası, ya da birikimli hayat sigortasıdır.

Birikimsiz Hayat Sigortasının Hükmü

Birikimsiz hayat sigortası tasarruf amacı taşımayan, ani risklere karşı kişiyi koruyan sigortalardır. Dolayısıyla bu tür sigortaların işleyiş sistemi, kaza sigortalarıyla aynıdır. Bu sebeple birikimsiz hayat sigortasının hükmü, kaza sigortalarının hükmüyle aynıdır.

si, iş göremezlik gibi kayıp ve zararlara göre bir bedel belirlenmektedir. Bunda da tamamen bir serbestlik bulunmamakta, bir takım üst sınırlar bulunmaktadır.

Sonuç olarak kaza/hasar sigortalarına benzeyen birikimsiz hayat sigortası yaptırılmasında sakınca yoktur.

Birikimli Hayat Sigortasının Hükümü

Birikimli hayat sigortasının, ileriki hayatın refah ve hayat standardını garantiye almaya yönelik bir nevi tasarruf olduğu söylenebilir. Mevzuat çerçevesi ve uygulaması anlatılırken de belirtildiği gibi, en az 10 yıl süreyle yatırılan sigorta primlerinden teknik masraflar çıkarıldıktan sonra kalan meblağ nemalandırılmaktadır. Sürenin sonunda sigortalı veya lehtar, a) Toplu para alarak sigortayı sona erdirebilir, b) Toplu paranın yarısını alıp, kalan yarısı ile ömür boyu maaş alabilir, c) Toplu para almayıp ömür boyu maaş alabilir, d) Toplu para almayıp, kendi belirleyeceği bir süre boyunca garantili maaş alabilir veya e) Toplu para almayıp, kendi belirleyeceği süre boyunca yüksek maaş alabilir.

Birikimli hayat sigortasının hükümü, yatırılan primlerin nerede nemalandırıldığı ve sigortanın sonunda yapılan ödeme şekliyle ilişkilidir. Birikimli hayat sigortasının helal olabilmesi için, öncelikle yatırılan primlerin dinen helal olan alanlarda nemalandırılması gerekir. Mevzuat açısından buna bir engel bulunmamaktadır ve bu konuda sigortacının bilgi verme yükümlüğü bulunmaktadır. Yatırılan primler dinen helal olan alanlarda nemalandırılmış ise, sigorta süresinin sonunda toplu para alınarak sigortaya son verilmesi durumunda, her hangi bir sakınca yoktur. Fakat yatırılan prim ve nemalarının tamamı veya yarısı sigorta şirketinde bırakılıp, belirli bir süre veya ölüncüye kadar belirli miktarda bir maaş ödenmesi durumunda, paranın parayla vadeli satışı olduğu için faizli alışveriş kapsamına girer. Ama prim ve nemaların belirli bir plan çerçevesinde aylıklarla geri ödenmesi ve bu esnada nemalandırılmaya devam edilmesi veya prim ve nemalarının sigorta şirketinde bırakılıp aylık periyotlarla kar payı ödenmesi durumunda faiz söz konusu değildir ve caizdir.

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

Bireysel Emeklilik Sisteminin Tanımı ve Özellikleri

Bireysel Emeklilik Sistemi, bireylerin aktif çalışma hayatları boyunca yapmış oldukları birikimleri yatırıma dönüştürmek ve bu sayede emekliliklerinde rahat etmelerine yardımcı olacak toplam birikimlere ulaşmalarını sağlamak üzere, gönüllü katılıma dayalı ve belirlenmiş katkı esasına göre kurulmuş bir sistemdir. Bireysel emeklilik sistemi, sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, kamunun gözetim ve denetiminde, özel emeklilik şirketleri tarafından yürütülür. Bu sistem, fertler için birikim ve gelir kaynağı olmasının yanında, ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlamakta, bu sayede istihdamın artırılmasına ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmaktadır.⁸⁵

Bireysel emeklilik sistemi, ilgili kanununa göre ve bireysel emeklilik sisteminde faaliyet göstermek üzere kurulan emeklilik branşında ruhsat almış şirketlerce yürütülür. Emeklilik branşında ruhsat alan şirketler hayat ve ferdi kaza branşlarında da ruhsat alabilirler. Şirketin emeklilik dışında başka bir branşta da faaliyet göstermesi halinde, her bir branşa ait hesaplar ayrı tutulur. Bireysel emeklilik sistemi fon portföyündeki varlıklar, Sermaye Piyasası Kurumunca onaylı Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank)'inde saklanmaktadır. Bunun dışında şirketler, Bireysel Emeklilik Danışma Kurulu tarafından uygun görülme ve Takasbank'a dışarıda saklanan varlıklar ve bunların değerleri konusunda gerekli bilgileri aktarmak veya erişimine imkan sağlamak şartıyla bir başka saklayıcıdan hizmet alabilmektedir.⁸⁶

Bireysel Emeklilik Sisteminin özellikleri şunlardır⁸⁷:

Sistem özelliklerinden biri fonlama yöntemiyle işletilmesidir. Her tasarruf sahibinin kendi nam ve hesabına açılan ve yönetilen fonlar, emeklilik hakkı elde edildiğinde yine kişinin nam ve hesabına getiri sağlamaktadır. Sistemde her katılımcının birikimi ayrı ayrı hesaplarda tutulmaktadır.

Türkiye'de uygulanan bireysel emeklilik sisteminin özelliklerinden biri de, şeffaflık ilkesidir. Katılımcılar, yaptıkları yatırımları, bunların getirilerini ve fonlarla ilgili diğer bilgileri telefon, internet gibi elektronik ortamlardan takip edebilmektedir. Bunun yanında emeklilik şirketleri de katılımcıların hesaplarına ilişkin bilgileri belirli aralıklarla katılımcıların adreslerine posta yoluyla bildirmek zorundadır.

Sistemin özelliklerinden biri de, tasarruf mekanizması ile işleyip sigortacılık faaliyeti yapılmamasıdır. Tasarruflar, katılımcının talepleri ve risk/getiri özellikleri doğrultusunda fonlama yöntemiyle değerlendirilmekte ve katılımcının sisteme girdiği andan ayrıldığı ana kadar herhangi bir sigorta işlemi yapılmamaktadır. Bunun için katılımcının vefatı veya maluliyeti halinde herhangi bir tazminat ödenmemektedir. Katılımcının vefatı halinde hesabında toplanan tasarruf lehtar veya varislerine ödenir. Maluliyet durumunda ise; katılımcı, dilerse fonunda biriken tutarı vergi indiriminden yararlanacak şekilde alabilir

Emeklilik Yatırım Fonları⁸⁸

Emeklilik yatırım fonları, *gelir amaçlı fonlar, büyüme amaçlı fonlar, para piyasası fonları, kıymetli madenler fonları, ihtisaslaşmış fonlar ve diğer fonlar* olmak üzere altı ana türden oluşmaktadır. Ayrıca bunlar alt türlere de ayrılmaktadır.

Gelir Amaçlı Fonlar

Yatırım yapılacak varlıkların, bunlardan elde edilecek temettü ve faiz gelirlerine ağırlık verilerek belirlendiği fonlardır.

Hisse Senedi Fonu, fon portföyünün en az %80'ini düzenli temettü ödemesi yapan ve fiyat oynaklığı nispeten daha az olan hisse senetlerine yatıran ve temettü geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Kamu Borçlanma Araçları Fonu, fon portföyünün en az %80'ini ters repo dâhil devlet iç borçlanma senetlerine yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Özel Sektör Borçlanma Araçları Fonu, fon portföyünün en az %80'ini özel sektör borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Karma Borçlanma Araçları Fonu, fon portföyünün en az %80'ini kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Karma Fon, her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini hisse senetlerine ve borçlanma araçlarına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Hisse Senedi Fonu, fon portföyünün en az %80'ini, düzenli temettü ödemesi yapan ve fiyat oynaklığı nispeten daha az olan yabancı hisse senetlerine yatıran ve temettü geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Borçlanma Araçları Fonu, fon portföyünün en az %80'ini, yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Karma Fon, her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Esnek Fon, fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Büyüme Amaçlı Fonlar

Yatırım yapılacak varlıkların, bunlardan elde edilecek sermaye kazancına ağırlık verilerek belirlendiği fonlardır.

Hisse Senedi Fonu, fon portföyünün en az %80'ini borsada işlem gören şirketlerin hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Küçük Şirketler Hisse Senedi Fonu, fon portföyünün en az %80'ini küçük veya büyüme potansiyeli olan şirketlerin hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Karma Fon, her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini hisse senetleri ve borçlanma araçlarına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Hisse Senedi Fonu, fon portföyünün en az %80'ini, yabancı hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Uluslararası Karma Fon, her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.

Esnek Fon, fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Para Piyasası Fonları

Devamlı olarak portföyünde vadesine en fazla 180 gün kalmış likiditesi yüksek para ve sermaye piyasası araçları yer alan ve portföyünün ağırlıklı ortalama vadesi en fazla 45 gün olan fonlardır.

Likit Fon-Kamu, fon portföyünün en az %80'i ters repo dahil devlet iç borçlanma senetlerine yatırılmak kaydıyla fon varlıklarını borsa para piyasası işlemleri dahil para piyasası fonu tanımında yer alan vade yapısına sahip para ve sermaye piyasası araçlarında değerlendiren fondur.

Likit Fon-Özel Sektör, fon portföyünün en az %80'i özel sektör borçlanma araçlarına yatırılmak kaydıyla fon varlıklarını borsa para piyasası işlemleri dahil para piyasası fonu tanımında yer alan vade yapısına sahip para ve sermaye piyasası araçlarında değerlendiren fondur.

Likit Fon-Karma, fon portföyünün tamamını kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçları ve borsa para piyasası işlemleri dahil para piyasası fonu tanımında yer alan vade yapısına sahip para ve sermaye piyasası araçlarında değerlendiren fondur.

Kıymetli Madenler Fonları

Fon portföyünün en az %80'ini kıymetli madenler ve altına dayalı varlıklardan oluşturmak amacıyla kurulan fonlardır.

Kıymetli Madenler Fonu, fon portföyünün en az %80'ini ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenlere dayalı varlıklara yatıran fondur.

Altın Fonu, fon portföyünün en az %80'ini ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altına dayalı varlıklara yatıran fondur.

İhtisaslaşmış Fonlar

Coğrafi bölge, ülke, sektör ve endeksler bazında yatırım yapan fonlardır.

Yabancı Ülke Fonu, fon portföyünün en az %80'ini, sadece bir yabancı ülke tarafından veya bu yabancı ülkede yerleşik şirketler tarafından ihraç edilen para ve sermaye piyasası araçlarına yatıran fondur.

Sektör Fonu, fon portföyünün en az %80'ini, belirli sektör ya da sektörlerde bulunan şirketlerin hisse senetlerine yatıran fondur.

Endeks Fon, Hisse Senedi Endeks Fonu, Tahvil Endeks Fonu, Sektör Endeks Fonu veya benzer fonlar olmak üzere baz alınan ve Kurulca uygun görülen bir endeks kapsamındaki varlıklara, fon portföyünün en az %80'ini yatıran ve baz alınan endeks ile fonun birim pay değeri arasındaki korelasyon katsayısının en az 0,9 olmasını ve endekste ki artış kadar bir getiri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Diğer Fonlar

Yukarıdaki fon türlerine girmeyen diğer fonlardır.

Dengeli Fon, fon portföyünün tamamını, hisse senedi ve/veya borçlanma araçlarını karmasından oluşturan ve hem sermaye kazancı hem de temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur.

Esnek Fon, fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Şirket, kişinin emekliliğe yönelik beklentilerine, gelir düzeyine ve yaşına uygun bir emeklilik planı teklifi sunar. Fon dağılımı kişinin tercihinine göre belirlenir. Herhangi bir tercihte bulunmayan kişilerin birikimleri, portföy sınırlamaları Kurulun görüşü alınarak Müsteşarlıkça belirlenen standart fonlarda yatırıma yönlendirilir.⁸⁹

Sistemden emekli olabilmek için en az 10 yıl prim ödemiş ve 56 yaşını doldurmuş olmak gerekir. Emekliliğe hak kazanan katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir program dâhilinde ödenmesini, tamamının defaten ödenmesini ya da yapacağı yıllık gelir sigortası sözleşmesi çerçevesinde kendisine maaş bağlanmasını talep edebilir. Katılımcının bu madde kapsamında birikimlerin ödenmesini talep etmesi veya başka bir şirket veya hayat sigorta şirketi ile yıllık gelir sigortası sözleşmesi yapması halinde şirket, katılımcının hesabındaki birikimleri bildirim ulaşmasından itibaren en geç on iş günü içinde katılımcıya öder veya ilgili şirkete aktarır. Yıllık gelir sigortası, toplu veya belirli süreler içinde yapılan katkılara göre sigortalının yaşaması halinde hemen veya belli bir süre sonra başlayan, sigortalıya veya lehtarlarına ömür boyu veya belirli süreler için yapılan düzenli ödemelerdir. Yıllık gelir sigortası sözleşmesine göre belirlenen emeklilik maaşı, aylık, üçer aylık, altı aylık veya yıllık olarak ödenebilir.⁹⁰

Dini Hükmü

Bireysel emeklilik sistemi, devletin teşvik ettiği ve devletin denetiminde gerçekleştirilen bir tasarruf sistemidir. Mevzuat çerçevesi ve uygulaması anlatılırken de belirtildiği gibi, yatırılan birikimler oluşturulan fonlarda değerlendirilmektedir ve bu fonlar arasında dinen meşru olan yatırım alanları bulunduğu gibi faiz, repo gibi helal olmayan alanlardan oluşan fonlar da bulunmaktadır. Katılımcı, fonlar hakkında bilgi alma ve parasının değerlendirileceği fonu belirleme hakkında sahiptir. 10 yıl süreyle prim yatırıp 56 yaşını dolduran kişi sistemden emekli olabilmektedir. Emekliliğe hak kazanan katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir program dâhilinde ödenmesini veya tamamının defaten ödenmesini isteyebilir. Bu durumda, yatırılan paralar dinen helal olan fonlarda değerlendirilmişse yatırılan para, paranın neması ve devlet katkısının alınmasında bir sakınca yoktur. Katılımcı aylık maaş bağlanmasını istemesi durumunda ise, yatırılan para ve neması yıllık gelir sigortası şirketi veya hesabına aktarılmaktadır. Bu takdirde hüküm, birikimli hayat sigortası gibidir; maktu bir maaş ödenmesi durumunda faizdir, kar payı ödenmesi durumunda ise caizdir.

SONUÇ

Sigorta, meydana gelen zararın yalnızca felaketzedenin omuzunda kalması yerine, sigortalıların ödedikleri primlerden ödenen tazminat yoluyla bütün sigortalılara dağıtılmasını ve böylece felaket ve kazaların zararının hafifletilmesini gaye edinen karşılıklı taahhüt ve yardımlaşmaya dayanan ve ilk dönemlerde bulunmayıp yakın zamanda ortaya çıkan bir sistemdir.

Akitlerde asıl olan caiz olmasıdır; İslâm'ın öngördüğü temel prensiplere muhalif bir unsur ihtiva etmeyen ve akitlerde aranan bütün unsur ve şartları taşıyan her akit sahihtir. Bu itibarla, asr-ı saadette ve müçtehit imamlar döneminde bilinmeyen ve yakın zamanda ortaya çıkan sigorta da, söz konusu unsur ve şartları taşıması halinde caizdir.

Sigortanın az bir prim karşılığında, teşebbüs sahiplerinin yatırımlarına teminat vermek suretiyle onları yatırım yapmaya sevk ettiği, sigorta primlerinden oluşan prim ihtiyatları ve fonların sermaye piyasasının oluşumuna büyük ölçüde yardımcı olduğu ve sigortaların yurtdışından sağlanan prim ve komisyonlarla döviz kazandırıcı rolleri, sigortanın sağladığı önemli faydalardan olup bunların göz ardı edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle, gelişmiş olan ülkelerde sigorta ve sigortacılık hukuki ve mali tedbirlerle teşvik edilmiş ve verilen eğitimlerle sigortacılık bilincinin topluma yaygınlaştırılması sağlanmıştır.

Başta ticaret olmak üzere pek çok ilişkinin globalleştiği günümüz dünyasında ticarî sigortanın bulunmaması başlı başına bir risk teşkil eder ve Müslümanların ekonomik açıdan mağlubiyeti sonucunu doğurur. Ekonomik açıdan mağlup olan milletlerin ise, hiçbir sahada üstünlüğünden söz edilemez. Bu itibarla sigorta İslâm toplumu için de vazgeçilmez bir olgudur.

Buraya kadar yapılan açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda, sonuç olarak;

- a) Devlet destekli tarım sigortalarının, toplum yararına, Devlet organizesinde sosyal bir güvence sistemi olduğu ve akdi iptal veya ifsat edecek bir unsur taşımadığı için caiz olduğu,
- b) Klasik fıkıh kaynaklarımızda yer alan kefâlet ve muvâlât akdine benzeyen kaza/hasar sigortası ile birikimsiz hayat sigortasının, bir mübadele akdi olmadığı için faiz içermediği, sigortada bulunan belirsizliğin akdi ifsat edecek mahiyette olmadığı, dolayısıyla caiz olduğu,
- c) Birikimli hayat sigortaları ile bireysel emeklilik sistemlerinde ise, primlerin helal alanlarda nemalandırılması kaydıyla;
  - i) Süre sonunda bu prim ve nemaların defaten veya belirli bir plan çerçevesinde geri ödenmesi,
  - ii) Prim ve nemalarının tamamı veya bir kısmının şirkette bırakılıp, maaş olarak gelir payı verilmesi,

Şeklindeki uygulamanın caiz olduğu;

- iii) Prim ve nemaların tamamı veya bir kısmının şirkette bırakılıp maktu bir maaş bağlanması şeklindeki uygulamanın ise caiz olmadığı,

Söylenbilir.

DİPNOTLAR

- ¹ H. Erden, N. Gözaydın, İ. Parlatır, T. Tekin, H. Zülfikar, "Sigorta" TDK Sözlük, Ankara 1988, 2/1306
- ² 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde 1401.
- ³ Nihat Dalgın, "Sigorta" *DİA*, 37/161; Ali Hepşen, Serhat Yanık, Kadir Tuna, *Sigortacılık, Bankacılık ve Sermaye Piyasaları (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Bağımsız Denetçilik Eğitim Programı)*, 27-28; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Polişe Çeşitleri*, Ankara 2011, 5-7; Gül Kırmılı, *Özel Hastanelerde Özel Sağlık Sigortası İşleyişi ve Sorunları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2013, 2-3; Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi" *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, Eskişehir 2012, 177-182.
- ⁴ Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı" *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, 47-48; Nihat Dalgın, "Sigorta" *DİA*, 37/160.
- ⁵ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde 1453-1520.
- ⁶ Muhammed Emîn İbn Abidin, *Hâşiyetü Reddi'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhi Tenvîri'l-Ebsâr*, İstanbul 1984, 4/170; Mustafa Ahmet ez-Zerkâ, *Nizâmu't-Te'mîn Hakikatuhu ve'r-Re'yu's-Şer'iyyu fih*, Beyrut 1984, 21.
- ⁷ Heyet, *Mecelletü'l-Buhûsi'l-İslâmiyye*, 20/13-144; *Mecelletü Mecma'î'l-Fıkhi'l-İslâmî*, Mekke 2005, 369-377; Mustafa Sabri Efendi, *Meseleler Hakkında Cevaplar*, İstanbul 1995, 117; Zerkâ, *Nizâmu't-Te'mîn*, 25; Arif Cüveycâti, (Çev. Ekrem Buğra Ekinci), "İslâm'da Sigorta ve Faiz Hakkında Bir Risale" *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 4, sy.1-2 (2000), 597-615; Abdülkerim Zeydân, *Hükmü Akdi't-Te'mîni fi's-Şer'iatî'l-İslâmiyye*, Yusuf Karadâvî, "et-Te'mîn", <http://qaradawi.net/new/all-fatawa/5516-2011-12-05-17-55-58> (02/09/2015); "et-Te'mînü't-Ticarî", <http://qaradawi.net/new/all-fatawa/1883-02/09/2015>; Nihat Dalgın, "Sigorta" *DİA*, 37/163; Hadi Sağlam, "İslâm Hukukuna Göre Sigorta-Riba ve Faiz İlişkisi Görüşlerinin Değerlendirilmesi" *e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Şubat 2009, sy. 84 (http://www.e-akademi.org/makaleler/hsaglam-1.htm#_ftnref45).
- ⁸ <http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00139.htm> (03/09/2015).
- ⁹ Hayrettin Karaman, *Günlük Hayatımızda Helaller ve Haramlar*, İstanbul 2012, 208-210.
- ¹⁰ Zerkâ, *Nizâmu't-Te'mîn*, 25; Sonuç Bildirisi, "Sigorta" *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi Şirket ve Yönetimi, Finans ve Borsa, Zekât, Faiz, Sigorta Tebliğler, Müzakereler, Sonuç Bildirileri*, Konya 1997, 1062; Hayrettin Karaman, *Helaller ve Haramlar*, İstanbul 2012, 210; Hamdi Döndüren, "Sigorta", *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, 5/419; Nihat Dalgın, "Kaza, Hayat ve İşsizlik Sigortalarına Yeni Bir Yaklaşım", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, 920-907; "Sigorta" *DİA*, 163-164.
- ¹¹ Zerkâ, *Nizâmu't-Te'mîn*, 27-30; Faruk Beşer, "İslâm Şeriatı Açısından Sigorta", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, 851-874; Ali Bardakoğlu, "Hukukî ve Ticarî Hayat", *İlmihal II İslâm ve Toplum*, Ankara 2006, 465; Orhan Çeker, "Bir Sigorta Müessesesi Uygulama Projesi", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, 964, 966, 968; Nihat Dalgın, "Sigorta" *DİA*, 163; Fahri Demir, "Sigorta (Âkile Müessesesi ve Süftece Muamelesi Işığında Bir Tedkik)", *AÜİFD*, c.43, sy.2 (2002), 175-200.
- ¹² "Türkiye Tarım Sigortaları Sistemi (TARSİM) 2015 Yılı Sunumu", ([http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Icerikler/T%3%BCrkiye%20Tar%C4%B1m%20Sigortalar%C4%B1%20Sistemi%20\(TARS%C4%B0M\)%202015%20Y%C4%B1%20Sunumu%20-%20pdf.pdf](http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Icerikler/T%3%BCrkiye%20Tar%C4%B1m%20Sigortalar%C4%B1%20Sistemi%20(TARS%C4%B0M)%202015%20Y%C4%B1%20Sunumu%20-%20pdf.pdf))
- ¹³ Tanfer Dinler, Apti Yaltırık, Bahattin Çetin, Burhan Özkan, Bülent Gülçubuk, Ebru Sürmeli, Erhan Ekmen, Gamze Saner, Handan Akçaöz, Özlem Karahan Uysal, Saadettin Karaaslan, Taylan Kıymaz, "Tarımın Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları", *Ziraat Mühendisliği 6. Teknik Kongresi* (11-15 Ocak 2005, Ankara), (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/3a115cbd6f47889_ek.pdf), 3-5; Ali Karaca, Adnan Gültek, Ahmet Savaş İntişah, Bekir Engürülü, Ahmet Karlıoğlu, "Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları", *Ziraat Mühendisliği 7. Teknik Kongresi* (11-15 Ocak 2010, Ankara), (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/28ac9c427302b7a_ek.pdf), 1; Kenan Keskinçilç, *Tarım Sigortacılığı: Dünya ve Türkiye'deki Uygulamaların Değerlendirilmesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2013, 19-28; Gonca Gül Yavuz, "Tarım Sigortası", *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Bakış*, Aralık 2010, sy.11, n.7, 1.
- ¹⁴ 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, Madde 4-5, 7-8, 13, 16; Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde 5-7, 20, 27-28; Gültek, İntişah, Engürülü, Karlıoğlu, "Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları", 4-6.

- ¹⁵ 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, Madde 12; Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde 24; Gültek, İntişah, Engürülü, Karhoğlu, "Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları", 8.
- ¹⁶ Gültek, İntişah, Engürülü, Karhoğlu, "Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları", 6, 8; "Türkiye Tarım Sigortaları Sistemi (TARSİM) 2015 Yılı Sunusu", www.tarim.gov.tr Tarım Sigortaları ve Doğal Afetler, Sigortaları Sistemi (TARSİM) 2015 Yılı Sunusu", [http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Icerikler/T%C3%BCrkiye%20Tar%C4%B1m%20Sigortalar%C4%B1%20Sistemi%20\(TARS%C4%B0M\)%202015%20Y%C4%B1%20Sunumu%20-%20pdf.pdf](http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Icerikler/T%C3%BCrkiye%20Tar%C4%B1m%20Sigortalar%C4%B1%20Sistemi%20(TARS%C4%B0M)%202015%20Y%C4%B1%20Sunumu%20-%20pdf.pdf)
- ¹⁷ 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, Madde 11; Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde 30.
- ¹⁸ Ebû İshâk İbrâhîm b. Mûsâ b. Muhammed eş-Şâtibî, *el-Muvafakât*, Huber 1997, 2/17-20.
- ¹⁹ Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb el-Mâverdî, *el-Ahkâmü's-Sultâniyye ve'l-Vilâyâtü'd-Dîniyye*, Kuveyt 1989, 22.
- ²⁰ "TARSİM 2014 Faaliyet Raporu" (http://www.tarsim.gov.tr/trsmWeb/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015)
- ²¹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1402.
- ²² H. Erden, N. Gözaydın, İ. Parlatır, T. Tekin, H. Zülfikar, "Kaza" TDK Sözlük, 2/824; Nuray İslatince, "Kara Araçları ve Kaza Sigortaları", *Hayat Dışı Sigortalar*, Eskişehir 2013, 50.
- ²³ Nuray İslatince, "Kara Araçları ve Kaza Sigortaları", *Hayat Dışı Sigortalar*, Eskişehir 2013, 50; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Kaza Sigortası*, Ankara 2011, 3.
- ²⁴ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1507.
- ²⁵ Devlet Bakanlığının 2007/1 sayılı "Sigorta Branşlarına İlişkin Tebliğ"i Madde, 3; Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi", *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, 152;
- ²⁶ Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi", *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, 152; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Kaza Sigortası*, 14-17; Nuray İslatince, "Kara Araçları ve Kaza Sigortaları", *Hayat Dışı Sigortalar*, 50.
- ²⁷ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1259; 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, Madde 13; Nuray İslatince, "Kara Araçları ve Kaza Sigortaları", *Hayat Dışı Sigortalar*, 32-61; Tufan Çakır, "Genel Sorumluluk Sigortaları" *Hayat Dışı Sigortalar*, Eskişehir 2013, 128-157; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Zorunlu Sigorta*, Ankara 2007, 3.
- ²⁸ Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi", *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, 150; Taylan Acar, *Hukuk 2 Ders Notu*, Ankara 2007, 47.
- ²⁹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1408; Taylan Acar, *Hukuk 2 Ders Notu*, 47.
- ³⁰ Rıdvan Çabukel, Leman Erdal, "Bankacılıkta ve Sigortacılıkta Risk" *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, Eskişehir 2012, 130-131; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Kaza Sigortası*, 30-33; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Sigorta Hukuku*, Ankara 2008, 3-4; Taylan Acar, *Hukuk 2 Ders Notu*, 48.
- Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi", *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, 152; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Kaza Sigortası*, 14-17; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Zorunlu Sigorta*, 12; Taylan Acar, *Hukuk 2 Ders Notu*, 48.
- ³¹ Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi", *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, 146-147; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Kaza Sigortası*, 33; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Zorunlu Sigorta*, 12; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Sigorta Hukuku*, 5; Taylan Acar, *Hukuk 2 Ders Notu*, 48.
- ³² Fuat Erdal, Leman Erdal, "Dünyada ve Türkiye'de Sigortanın Gelişimi", *Bankacılık ve Sigortacılığı Giriş*, 143-148; Milli Eğitim Bakanlığı, *Pazarlama ve Perakende, Sigorta Hukuku*, 8-9; Taylan Acar, *Hukuk 2 Ders Notu*, 49-50.
- ³³ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1453-1455.
- ³⁴ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1459-1463.
- ³⁵ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1465-1466.
- ³⁶ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1467.
- ³⁷ H. Yunus Apaydın, "Kefâlet", *DİA*, İstanbul 2002, 25/168; İbrahim Paçacı, "Kefâlet", *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara 2005,.
- ³⁸ Alâuddîn Ebû Bekir b. Mes'ûd el-Kâsânî, *Bedâi'u's-Sânâi' fî Tertîbi's-Şerâi'*, Beyrut 1986, 6/2-11; Ebû'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Rüşd el-Kurtubî, *Bidâyetü'l-Müctehid Nihâyetü'l-Muktesid*, yy. 1982, 2/295-298; Ebû Abdullah Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *el-Ümm*, Beyrut 1393, 3/229-230;

- Şemsüddin Muhammed b. El-Hatib eş-Şirbîni, *Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Meânî Elfâzi'l-Minhâc*, 2/198 vd.; Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed Muhammed İbn Kudâme, *el-Muğni*, 5/70 vd.
- ⁴⁰ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, madde 1408.
- ⁴¹ Şemsü'l-Eimme Şemsüddîn es-Serahsî, *el-Mebsût*, Beyrut ty., 17/199, 20/3; Kâsânî, *Bedâi'u's-Sânâi'*, 6/9-10; Kemalüddîn Muhammed b. Abdülvâhid İbnu'l-Hümâm es-Sivâsî, *Fethu'l-Kadîr*, Beyrut ty., 7/181, 217.
- ⁴² Serahsî, *el-Mebsût*, 20/3.
- ⁴³ Şeyhu'l-İslâm Ebû Bekir b. Ali b. Muhammed el-Haddâd el-Yemenî, *el-Cevheretü'n-Neyyire alâ Muhtasari'l-Kudûri*, Pakistan ty., 1/375-376; Ali Haydar, *Dürerü'l-Hükkâm Şerhu Mecelleti'l-Ahkâm*, Beyrut ty., 1/639; Abu Abdullah Muhammed b. Ali b. Ömer et-Temîmî el-Mâzirî, *Şerhu't-Telkîn*, Tunus 2008, 3/2/146-148.
- ⁴⁴ Heyet, *el-Fetâvâ'l-Hindiyye (el-Alemgiriyye)*, Bulak 1310, 3/277; Fahrüddîn Osman b. Ali ez-Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*, Bulak 1313, 4/101; Muhammed Emîn İbn Âbidîn, *Hâşiyetü Reddi'l-Muhtâr ala'd-Dürri'l-Muhtâr Şerhi Tenvîri'l-Ebsâr*, İstanbul 1984, 5/332.
- ⁴⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, 8/91 vd.; Kâsânî, *Bedâi'u's-Sânâi'*, 4/170 vd.; Ebû'l-Hasen Ali b. Ebû Bekir b. Abdülcelil el-Merginânî, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, İstanbul 1986, 3/274-275; Zeylaî, *Tebyînü'l-Hakâik*, 5/178 vd.
- ⁴⁶ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sânâi'*, 4/170.
- ⁴⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 20/3.
- ⁴⁸ Kâsânî, *Bedâi'u's-Sânâi'*, 6/3.
- ⁴⁹ Merginânî, *el-Hidâye*, 3/90.
- ⁵⁰ Ebû Bekir Muhammed b. İbrâhîm b. Munzir en-Nisâbüri, *el-İcmâ'*, Birleşik Arap Emirlikleri 1999, 141; Kâsânî, *Bedâi'u's-Sânâi'*, 4/144-145, 6/56; Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsîlî, *el-İhtiyâr li Ta'lîli'l-Muhtâr*, İstanbul 1980, 2/166.
- ⁵¹ Ebû Bekir Muhammed b. İbrâhîm b. Munzir en-Nisâbüri, *el-İcmâ'*, Birleşik Arap Emirlikleri 2004, 6/230.
- ⁵² İshâk b. Mansûr el-Mervezî, *Mesâilü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhaveyh*, Medine 2004, 6/3055
- ⁵³ Ebû'l-Berekât Sîdî Ahmed ed-Derdîr, *eş-Şerhu'l-Kebîr*, (Desûkî ile birlikte) yy., ty., 3/341; Şeyh Muhammed Uleyş, *Şerhu Minehi'l-Celîl alâ Muhtasari'l-Allâmeti Halîl*, Tarablus ty., 3/266; Şemsüddin Muhammed ed-Desûkî, *Hâşiyetü'd-Desûkî ala's-Şerhi'l-Kebîr*, yy., ty., 3/341; .
- ⁵⁴ Abdurrahman b. Nâsır es-Sa'dî, *el-Fetâvâ es-Sa'diyye*, Riyad ty., 374.
- ⁵⁵ Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuh*, Dimeşk 1985, 5/161.
- ⁵⁶ Abdullah b. Süleyman b. Menî', *el-İltizâmâtü's-Şer'iyye ve'l-Muâvadâtu aleyhâ*, 5-19.
- ⁵⁷ Suudi Arabistan Merkez Bankası Şer'î Kurul Sekreterliği, *ed-Davâbitü'l-Müstehlasa men Karârâti'l-Hey'eti's-Şer'iyyeti li-Banki'l-Bilâd*, Riyad 2013, 106.
- ⁵⁸ Melisa Erdilek Karabay, "Hayat Sigortaları: Kavramsal Çerçevesi ve Tarihsel Gelişimi" *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, Eskişehir 2012, 29-30; Özdemir Akmut, *Hayat Sigortası Teori ve Türkiye'deki Uygulama*, Ankara 1980, 10-13.
- ⁵⁹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, madde, 1487.
- ⁶⁰ Melisa Erdilek Karabay, "Hayat Sigortaları: Kavramsal Çerçevesi ve Tarihsel Gelişimi" 33-34.
- ⁶¹ Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, Eskişehir 2012, 59; Seher Tezergil, "Türkiye'de Hayat Sigortaları Uygulamaları", *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, Eskişehir 2012, 79.
- ⁶² 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1490/1; Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği, Madde 3/r; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 60; Seher Tezergil, "Türkiye'de Hayat Sigortaları Uygulamaları", 78.
- ⁶³ Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği, Madde 3/s; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 60; Seher Tezergil, "Türkiye'de Hayat Sigortaları Uygulamaları", 78.
- ⁶⁴ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1493; Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği, Madde 3/j; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 61; Seher Tezergil, "Türkiye'de Hayat Sigortaları Uygulamaları", 78.
- ⁶⁵ Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 56.
- ⁶⁶ Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 53; Seher Tezergil, "Türkiye'de Hayat Sigortaları Uygulamaları", 79.
- ⁶⁷ Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği, Madde 3/c, ö, t; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 64; Seher Tezergil, "Türkiye'de Hayat Sigortaları Uygulamaları", 78.
- ⁶⁸ Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 61-62, 68.

- ⁶⁹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1487; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 56-57.
- ⁷⁰ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1488; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 57.
- ⁷¹ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Madde, 1496; Neşe Çoban Çelikdemir, "Hayat Sigortaları Mevzuatı", 57.
- ⁷² Hakan Özcan, "Hayat Sigortası Ürünleri ve Fiyatlandırma" *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, Eskişehir 2012, 102.
- ⁷³ Hakan Özcan, "Hayat Sigortası Ürünleri ve Fiyatlandırma" 108-110
- ⁷⁴ Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği, Madde 7, 10, 15.
- ⁷⁵ Zerkâ, *Nizâmu't-Te'mîn*, 25; Sonuç Bildirisi, "Sigorta" *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi Şirket ve Yönetimi, Finans ve Borsa, Zekât, Faiz, Sigorta Tebliğler, Müzakereler, Sonuç Bildirileri*, Konya 1997, 1062; Hayrettin Karaman, *Helaller ve Haramlar*, 210; Nihat Dalgın, "Kaza, Hayat ve İşsizlik Sigortalarına Yeni Bir Yaklaşım", *I. Uluslararası İslâm Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, 920-907; "Sigorta" *DİA*, 163-164.
- ⁷⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 8/5; İbn Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, 7/8.
- ⁷⁷ Bk. Bakara, 2/275-278; Âl-i İmrân, 3/130; Ebû Dâvud, "Büyü" 4; Tirmizî, "Büyü" 2; İbn Mâce, "Ticârât", 58; Nesâî, "Ziyet" 25.
- ⁷⁸ Müslim, *Müsâkât*, 82 (15).
- ⁷⁹ Buhârî, *Büyü* 54, 74, 76; Ebu Dâvud, *Büyü* 12 (3348)
- ⁸⁰ Serahsî, *Mebsût*, 12/113; Merginânî, *Hidâye*, 3-61-62; İbn Hümâm, *Fethu'l-Kadîr*, 7/4-5; Zeyla'î, *Tebyînü'l-Hakâik*, 4/85; İbn Kudâme, *Muğni*, 4/133-135; Merdâvî, *İnsâf*, 5/13-14.
- ⁸¹ Şâfiî, *Ümm*, 3/24; Nevevî, *Mecmû'*, 9/392; Şirbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, 2/25.
- ⁸² İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid*, 2/106-108.
- ⁸³ İbn Hazm, *Muhallâ*, 8/467-468.
- ⁸⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, 20/3; Kâsânî, *Bedâi'u's-Sanâi'*, 6/3.
- ⁸⁵ İskender Demirbilek, "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Uygulamaları", *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, Eskişehir 2012, 137; Türker Topalhan, "Türkiye'de Altıncı Yılında Bireysel Emeklilik Sistemi ve Uygulama Sonuçları" *Kamu-İş*, c.11, sy.2 (2010), 168-169.
- ⁸⁶ 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, Madde, 8, 9; Emeklilik Yatırım Fonlarının Kuruluş Ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik, Madde, 28; İskender Demirbilek, "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Uygulamaları", 141-143; Türker Topalhan, "Türkiye'de Altıncı Yılında Bireysel Emeklilik Sistemi ve Uygulama Sonuçları", 174-177.
- ⁸⁷ Türker Topalhan, "Türkiye'de Altıncı Yılında Bireysel Emeklilik Sistemi ve Uygulama Sonuçları", 171-174; İskender Demirbilek, "Bireysel Emeklilik Sistemi Yasal Mevzuatı" *Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*, Eskişehir 2012, 168-169.
- ⁸⁸ İskender Demirbilek, "Türkiye'de Bireysel Emeklilik Uygulamaları", 143-145; Türker Topalhan, "Türkiye'de Altıncı Yılında Bireysel Emeklilik Sistemi ve Uygulama Sonuçları", 187-189
- ⁸⁹ Bireysel Emeklilik Hakkında Yönetmelik, Madde 5/2.
- ⁹⁰ 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu, Madde 6.

* * * *

Prof. Dr. Sabri Orman:

İbrahim hoca kendisine tahsis edilen zamanda bitirmiş oldu. Kendisine teşekkür ediyoruz. Şimdi aynı tebliğin müzakeresi için Prof. Dr. Faruk Beşer hocamızı davet ediyorum.